

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่องการพัฒนาการใช้อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาล ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาล

ตอนที่ 2 การประเมินผลตามสภาพจริง

ตอนที่ 3 การประเมินผลพัฒนาการเด็ก

ตอนที่ 4 แฟ้มผลงานเด็ก (Portfolio)

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ (Electronic Portfolio)

เนื้อหาสาระทั้ง 5 ตอน จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการใช้อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาล อีกทั้งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 การเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพนั้น เป็นผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่อนุบาล เพราะเด็กในวัยอนุบาลจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับในช่วงนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ไปตลอดชีวิต นักการศึกษาและนักจิตวิทยาจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างมากมาโดยตลอด

การจัดการศึกษาระดับอนุบาล หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมและพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

อุดมการณ์ กุณพิจิตร (2541) ได้กล่าวถึง แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลไว้ว่า มีความแตกต่างกันหลายรูปแบบตามพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของเด็ก และจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงพบว่ามีความหลากหลาย ตั้งแต่แนวการจัดการศึกษาอนุบาลที่มีหลักสูตรเป็นแบบแผนชัดเจน บรรยายศาสตร์การเรียนการสอนค่อนข้างเข้มงวด เพื่อเตรียมรับเด็กเข้าศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษา ไปจนถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตรแน่นอน และบรรยายศาสตร์เรียนรู้ที่ให้อิสระมากกว่าการบังคับ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะครู ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ จะเลือกรูปแบบใดก็ตาม ย่อมจะต้องมีความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กก่อนเป็นพื้นฐานในการวางแผนเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก

เนื่องจากเด็กวัยอนุบาลอยู่ในช่วงที่มีความอยากรู้อยากเห็น และสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กจึงเรียนรู้ได้ดีด้วยการเล่น ซึ่งเป็นการปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงที่ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมง่าย ๆ มากกว่านามธรรม และในขณะที่เด็กก็จะพัฒนาไปตามระดับวุฒิภาวะ หรือตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ดังนั้นการที่จะยึดแนวการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใดก็ตาม ควรจะให้เด็กเล็กในวัยนี้ ได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตามความสามารถของเด็ก และตามความสนใจของเด็กแต่ละคนมากที่สุด

การจัดการเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียน เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามเอกัตภาพ และช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง ศูนย์การเรียนจะมีกิจกรรมที่เด็กเลือกทำได้มองด้วยวิธีต่างๆ สื่อและกิจกรรมหลากหลายในห้องเรียนจะเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาทักษะที่เด็ก ไม่มีโอกาสได้ฝึกฝน หรือเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่มใหญ่รวมกันทั้งหมด เช่น ในกิจกรรมวงกลม

การจัดศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล ต้องอาศัยความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของเด็กที่สำคัญ ๆ ดังนี้

- เด็กวัยนี้มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ชอบสำรวจ ทดลองอยู่เสมอ
- การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็กทุกคน
- การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการที่เด็กเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง (สัมผัส ทดลอง) มากกว่าการที่ผู้ใหญ่เป็นฝ่ายกระทำหรือเสนอให้กับเด็ก (ครูทดลองให้เด็กดู, ฯลฯ)
- การเรียนรู้ของเด็กวัยนี้เกิดขึ้นได้ดี เมื่อ ได้เริ่มจากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมก่อน นามธรรม จากสิ่งที่ง่ายก่อนถึงที่ยาก และสิ่งที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนก่อนถึงที่สลับซับซ้อนกว่า
- เด็กสามารถริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเอง ถ้ากิจกรรมมีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็ก การประเมินเด็กด้วยการสังเกตขณะที่เด็กเล่น หรือทำกิจกรรมจะดีกว่าการประเมินด้วยการใช้แบบฝึกหรือแบบทดสอบ
- เด็กมีโอกาสได้พัฒนาทักษะและความสามารถจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในขณะที่เล่น หรือทำกิจกรรม
- การเรียนรู้ของเด็กควรเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมของบรรยากาศที่เด็กจะสามารถรับรู้ได้ถึง ความไว้วางใจ ความอบอุ่นเป็นมิตร มีการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และมีอิสระในขอบเขตที่ ถูกต้อง ครูอนุบาลจึงต้องวางแผนการจัดศูนย์การเรียนอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงธรรมชาติในการ เรียนรู้ของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญ (อุตมถักษณ์ กุฎพิจิตร, 2541)

ความหมายของการจัดการเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียน

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของเด็กตามสมรรถภาพ และยังพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง เนื่องจากการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนมีลักษณะกิจกรรมที่เด็กส่วนใหญ่สามารถทำเองเป็น รายบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ เป็นการเรียนรู้ที่ให้อิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ และเปิด โอกาสให้ค่านิยมกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวก (อุตมถักษณ์ กุฎพิจิตร, 2541)

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล เป็นบริเวณที่บรรจุกิจกรรมไว้อย่างหลากหลายตาม หน่วยงานเรียนที่กำหนดให้เด็กเรียนในครั้งหนึ่งๆ เด็กจะเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่ครูจัดให้ ด้วยตนเองตามความสามารถ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสนใจของเด็ก กิจกรรมบางอย่าง เหมาะสำหรับเด็กทั้งหมด บางอย่างเหมาะกับเด็กบางคน และบางอย่างก็มีให้เลือกได้ การเรียน

แบบศูนย์การเรียนเป็นการพัฒนาการเรียนอย่างอิสระ เพราะในแต่ละศูนย์การเรียนจะมีกิจกรรมที่เด็กต้องทำ และแก้ไขด้วยตนเอง (Day, 1994)

ศูนย์การเรียนเป็นสถานที่ชักชวนให้เด็กมาดู มาแล้วทำ และเกิดการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของครูที่จะจัดกิจกรรมที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทาย แนะนำ และกระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะสำรวจ และเข้าเรียนในศูนย์การเรียนใดก่อนก็ได้ ซึ่งผลสุดท้ายเด็กก็จะได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาของเด็กในทุกด้าน

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน ตามที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่คำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กต้องการกระทำ หรือเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นผู้จัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความสามารถ ความสนใจ ตามประสบการณ์ของเด็กในลักษณะการทำงานเป็นรายบุคคล รายกลุ่มย่อย หรือรายกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดให้กับเด็ก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านของเด็ก คือพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพื่อพัฒนาเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในขั้นสูงต่อไป

จุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ (2521) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านด้วยการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และสนองความต้องการของเด็ก
2. เพื่อให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกการตัดสินใจ โดยการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจ
4. เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น และการทำงานด้วยตนเอง
5. เพื่อให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการคิด และแก้ปัญหาด้วยอุปกรณ์

Day (1994) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ตรง ด้วยการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ดังนั้นภายในศูนย์การเรียนแต่ละศูนย์จึงมีลักษณะการจัดที่เป็นสัดส่วนและเหมาะสมกับธรรมชาติ แต่ละศูนย์เรียนนั้นๆ จะจะมีวัสดุอุปกรณ์ที่เด็ก ๆ สามารถทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กมีโอกาสเลือกเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย
2. เพื่อให้เด็กได้เรียนจากประสบการณ์ตรง โดยมีกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้จาก

การค้นพบ

3. สร้างความรู้สึกของความไว้วางใจตนเอง และความสามารถในการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ
4. เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา และความคิดในการติดต่อสื่อสาร
5. เพื่อส่งเสริมการเรียน การคิด และการแก้ปัญหาโดยใช้วัสดุที่มีความหลากหลาย
6. เพื่อส่งเสริมความคิดจินตนาการ ควรมีกิจกรรมให้เด็กได้เล่น และแสดงบทบาทสมมติ
7. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ดีของทักษะการเคลื่อนไหว
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม โดยเรียนรู้ที่จะสัมพันธ์กับผู้อื่น ขณะทำกิจกรรม

ในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ

9. เพื่อฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม
10. เพื่อให้เด็กรู้จักดูแล และรักษาอุปกรณ์อยู่เสมอ
11. เพื่อฝึกการทำงานกลุ่มให้ได้สำเร็จ
12. เพื่อช่วยให้เด็ก ได้ค้นพบและอธิบายการเรียนรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำในศูนย์การเรียนรู้ได้

การสร้างศูนย์การเรียนรู้

แนวคิดของการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวางแผนสร้างศูนย์การเรียนรู้ โดยครูควรจะเริ่มจากลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้
 - ครูสอนเกี่ยวกับมโนทัศน์อะไรบ้าง
 - ครูดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
2. กำหนดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการสร้างกิจกรรม เช่น
 - อุปกรณ์สำเร็จรูป
 - อุปกรณ์ที่หาค่าตอบได้เอง
3. วางแผนให้กิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์มีความหลากหลายระดับ เนื่องจาก
 - เด็กมีระดับความสามารถ ไม่เท่ากัน เด็กที่มีความสามารถสูงกว่าย่อมมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่มีความยาก และท้าทายความสามารถได้มากกว่า
 - เด็กแต่ละคนมีวิธีการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ต่างกัน
4. กำหนดวิธีการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้
 - 4.1 การประเมินด้วยตัวเอง
 - การประเมินชนิดนี้มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ถ้ากิจกรรมมีคำตอบที่ถูกต้อง

เพียงคำตอบเดียว เด็กจะสามารถตรวจสอบได้ทันที ถ้าทำผิดเด็กจะหาวิธีใหม่ในการทำกิจกรรมเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง ครูอาจใช้เทคนิคในการสร้างกิจกรรมเพื่อให้เด็กตรวจสอบได้ด้วยตนเอง ดังนี้

ก. การใช้สัญลักษณ์ด้วยสี ภาพ ตัวอักษร หรือตัวเลข

การใช้สัญลักษณ์จะมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กสามารถตรวจสอบภาพที่จัดเป็นหมวดหมู่ได้ทันทีด้วยสัญลักษณ์หลังภาพ เช่น การใช้วงกลมสีต่าง ๆ เป็นการแยกประเภทภาพตามกลุ่มของสัตว์เลี้ยง สัตว์ปีก สัตว์ป่า เป็นต้น นอกจากนี้การใช้สัญลักษณ์ที่เป็นภาพยังเหมาะสมสำหรับเด็กที่เล็กมาก เนื่องจากอาจจะยังสับสนกับสัญลักษณ์ประเภทตัวเลข หรือตัวอักษรได้

ข. การใช้รูปภาพตัดต่อ

รูปภาพตัดต่อเหมาะสำหรับกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการจับคู่ และการเรียงลำดับ เมื่อชิ้นส่วนของภาพที่ต้องการนำมาจับคู่หรือเรียงลำดับ สามารถนำมาต่อกันได้อย่างสมบูรณ์ เด็กก็สามารถตรวจสอบได้โดยทันทีว่าตนทำกิจกรรมได้ถูกต้องแล้ว

ค. การปกปิดคำตอบ

คำตอบอาจจะเฉลยไว้แล้วในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น คำตอบที่ถูกต้องของเกมการศึกษาประเภทการจับคู่หนึ่งค่อนหนึ่ง ครูอาจปิดคำตอบไว้ด้วยกระดาษ หรือภาพ เมื่อเด็กต้องการตรวจสอบคำตอบก็สามารถเปิดดูได้เอง

4.2 การประเมินผลโดยครู

ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ และมีโอกาสตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ดังตัวอย่างข้างต้น บทบาทของครูก็จะมีความซับซ้อนในการสอน และสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล ในขณะเดียวกัน การสอบถาม ตรวจสอบผลงาน ก็ช่วยให้ครูได้ข้อมูลในการประเมินผล ได้ชัดเจนขึ้น เมื่อการสอนซ้ำ หรือช่วยเหลือแนะนำเด็กเป็นรายบุคคล (อุคมถักขันธ์ กุฑพิจิตร, 2541)

ลักษณะกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาล

กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาล ควรมีลักษณะเฉพาะที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง การเตรียมกิจกรรมลักษณะเช่นนี้ ครูจะไม่ทำหน้าที่สอนโดยตรง (direct teaching) หรือคอยคุมการดำเนินกิจกรรมของเด็กตลอดเวลา แต่ครูเป็นผู้คอยดูแลชี้แนะครูควรเตรียมกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีวิธีดำเนินการกิจกรรมที่ชัดเจน

ครูควรแนะนำวิธีการทำกิจกรรมให้เด็กก่อน เพื่อเด็กจะได้เข้าใจวิธีการ และสามารถทำเองได้จนสำเร็จ นอกจากนี้เด็กยังอาจจะเลือกทำกิจกรรมซ้ำได้อีก เนื่องจากการเรียนรู้ของเด็กเกิด

ขึ้นโดยการฝึกฝน ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้จึงเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และฝึกฝนทักษะที่เรียนรู้แล้ว

2. มีอิสระในการเลือกทำกิจกรรม

การส่งเสริมการเรียนรู้แบบเอกภพจะเกิดขึ้น เมื่อกิจกรรมที่เตรียมไว้มีลักษณะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ ไม่ว่าจะได้เลือกทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ไหนก่อนก็ตาม เด็กก็จะสามารถเลือกทำเองได้จนครบทุกกิจกรรมในแต่ละศูนย์ที่ครูจัดเตรียมไว้ และสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ครูวางไว้ได้

3. มีกิจกรรมหลากหลายซึ่งมีระดับความยากง่ายต่าง ๆ กัน

เด็กอนุบาลแต่ละคน มีความพร้อมทางวุฒิภาวะต่างกัน การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กวัยนี้จึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมที่ตรงกับระดับความสามารถของตนเอง เด็กจึงมีโอกาสประสบความสำเร็จได้อย่างสูงสุด ในขณะที่เด็กวัยเดียวกันก็ยังสามารถเลือกทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ท้าทายความสามารถของคนได้ด้วย

4. มีคำตอบที่ถูกต้อง

กิจกรรมควรมีลักษณะให้เด็กได้สามารถตรวจสอบคำตอบที่ถูกต้องด้วยตนเอง หรือสามารถประเมินผลกิจกรรมเอง เด็กจะได้ไม่ต้องรอครูเพื่อตรวจสอบทุกครั้ง เด็กจะรู้จักการลองผิดลองถูก จนได้รับคำตอบที่ถูกต้องจากคำตอบที่มีอยู่ด้วยในสิ่งที่ใช้ เช่น การต่อภาพจิ๊กซอ การหขอบคตือกรุปทรงให้ตรงกับช่องที่มีรูปร่างถูกต้อง

5. มีอุปกรณ์เครื่องเล่นสัมผัส

ธรรมชาติของเด็กในวัยนี้เรียนรู้ด้วยการกระทำจากประสบการณ์ตรง เด็กจึงยังไม่สามารถใช้ความนึกคิดในเรื่องนามธรรมได้ดีเหมือนผู้ใหญ่ ดังนั้นการเรียนรู้ของเด็กจึงต้องอาศัยการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของประสาทสัมผัสต่าง ๆ และทักษะการใช้กล้ามเนื้อ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรจัด เช่น กิจกรรมที่มีอุปกรณ์ให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จึงไม่ควรเน้นการเตรียมกิจกรรมที่เป็นกระดาษ และดินสออย่างเช่น แบบฝึกหัดให้เป็นกิจกรรมหลักในการจัดการเรียนการสอน

การจัดเตรียมกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ นั้น ครูอาจจะคิดเป็นเกมการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากสื่อที่ครูสร้างขึ้น เช่น

- ใช้ภาพตัดต่อแบบจิ๊กซอ สำหรับกิจกรรมประเภทการจับคู่ตัวอักษรกับภาพ หรือจับคู่ภาพที่เป็นคำตรงกันข้าม
- ใช้กระเป๋าค้นหาสำหรับกิจกรรมประเภทจับคู่ภาพกับคำ และการเรียงลำดับ หรือเรื่องราวโดยใช้ภาพ

- ใช้ใหม่พรม หรือเชือกเส้นเล็กโยงตัวอักษรกับภาพ หรือภาพที่มีความสัมพันธ์กันบนกระดานดำที่แทนการทำแบบฝึก
- ใช้งานกระดาษกับไม้หนีบผ้าในกิจกรรมประเภทจับคู่ตัวเลขกับคำ หรือภาพกับคำ
- ใช้อุปกรณ์โต้ของประเภทต่างๆเช่น ตะกร้าหวาย ถังพลาสติก ถาดอบขนมด้วยสำหรับทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจำแนกประเภท การจัดกลุ่ม หมวดหมู่
- จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการฝึกทักษะชนิดต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดลำดับ การเรียงลำดับพยัญชนะ การจัดหมวดหมู่ไว้เป็นชุด ๆ จากกิจกรรมที่ง่าย ไปยาก โดยจัดไว้ในกล่องโต้ อุปกรณ์เรียงไว้ให้เด็กหยิบมาทำกิจกรรมได้เองในศูนย์การเรียน (อุคมถักขณ์ กฤตพิจิตร, 2541)

ส่วนประกอบของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล

ในการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนนั้น ครูสามารถออกแบบสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นศูนย์ให้ครูและเด็กสามารถเข้าร่วมกันได้ ในตอนแรกครูควรจัดศูนย์ให้มีปริมาณ และประเภทที่ครูสามารถควบคุมให้เป็นระเบียบได้ ต่อมาอาจเพิ่มศูนย์การเรียน และขยายกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ และความต้องการในการเรียนรู้ของเด็ก วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนและคำแนะนำในการใช้วัสดุ การทำกิจกรรมควรจะง่ายและชัดเจน ในศูนย์การเรียนควรประกอบด้วยวัสดุที่เด็กคุ้นเคยที่บ้าน เพื่อเด็กจะได้รู้สึกมั่นใจ ปลอดภัย เป็นแรงจูงใจให้เด็กร่วมทำกิจกรรมในศูนย์การเรียน

ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาลอยู่ในรูปของกิจกรรมที่เด็กจะต้องเรียนรู้การกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นกิจกรรมจะต้องมีความหลากหลายตามระดับความสามารถของเด็ก อาจประกอบด้วย ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์การแสดงบทบาทสมมติ ศูนย์ศิลปะ ศูนย์คณิตศาสตร์ ศูนย์ดนตรี ศูนย์ภาษา ศูนย์การเล่นกลางแจ้ง ศูนย์น้ำ ศูนย์ทราย ศูนย์บล็อก ศูนย์การเคลื่อนไหว (Day, 1986; Hoot, 1986; Wright & Shade, 1994 อ้างถึงใน อุคมถักขณ์ กฤตพิจิตร, 2541)

ตัวอย่างและองค์ประกอบของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาลที่จัดกันโดยทั่วไป

ศูนย์วิทยาศาสตร์

เป็นศูนย์ที่เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้ามโนทัศน์พื้นฐานโดยผ่าน เกม การสำรวจหรือการทดลอง ในการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการของเด็ก กิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กเข้าใจมโนทัศน์เชิงนามธรรม โดยผ่านการจัดแนะนำ และศึกษาวัตถุที่เป็นรูปธรรม กิจกรรมศูนย์นี้ประกอบไปด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การสังเกต การจัดประเภท การวัด การ

ทดลอง และการพยากรณ์ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการพื้นฐานซึ่งเป็นโครงสร้างสำหรับการศึกษาวิทยาศาสตร์

วัสดุประกอบด้วย แวนิชยา ก้อนจุดพรรณณ์ สเกต บิกเกอร์ ที่หยอดดา ปริซึม ไม้วัด นาฬิกา และกระดาษถิตมิต วัสดุธรรมชาติเพื่อการสำรวจ ได้แก่ ก้อนหิน ใบไม้ น้ำ ดิน เมล็ดพืช เปลือกหอย ดอกไม้ พืช และสารเคมีในบ้าน เช่น เกลือ น้ำส้ม สวนภายในร่ม หรือสวนกลางแจ้ง อาจถือเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สิ่งมีชีวิต อาจประกอบด้วยฟาร์มมด บ่อปลา ฟาร์มไส้เดือน เต่า กบ หนูตะเภา และสัตว์เล็กอื่น ๆ ซึ่งเด็กสังเกต และเอาใจใส่ได้

ศูนย์คณิตศาสตร์

เป็นศูนย์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ก่อนที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม โดยศูนย์นี้ควรมีวัสดุต่าง ๆ ภายในศูนย์ เช่น เกมคณิตศาสตร์ ถูกคิดเงินปลอม ด้ายดอง บล็อกตัวเลข รูปทรงเลขาคณิต กระดานตัวเลขและเศษส่วน และมีวัสดุต่าง ๆ เช่น กระจุก เหยี่ยว ถูกแก้ว ไม้ ฯลฯ

ศูนย์บล็อก

ศูนย์บล็อกเป็นศูนย์ที่มีกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กใช้บล็อกในการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ คือเล่น บล็อก ด้วยความสนุกสนาน พัฒนาปฏิสัมพันธ์และทักษะในการให้ความร่วมมือ การรับรู้ทางสายตา และทักษะกลไกขนาดใหญ่และเล็ก พัฒนานี้อาหาในหลักสูตรทุกเนื้อหา โดยใช้กิจกรรมการเล่นบล็อก เด็กสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการวัดแรงโน้มถ่วงความสัมพันธ์ของที่ว่าง และการใช้ภาษา

ศูนย์บล็อกอาจประกอบไปด้วยบล็อกขนาดต่าง ๆ รูปร่างต่าง ๆ บล็อกตัวอักษร และส่วนประกอบเพื่อการก่อสร้างและตกแต่ง เช่น คนตัวเล็ก ๆ รูปสัตว์ต่าง ๆ สือเลื่อน พรหมรูปที่เหลี่ยมจัตุรัส โคมิน วัสดุต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เด็กได้เล่น และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

ศูนย์ตั้งคัมศึกษา

ศูนย์ตั้งคัมศึกษานี้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ ช่วยให้เด็กมีความรู้ ค่านิยมและทักษะ เพื่อเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ เป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนในแง่ดีทั้งในกลุ่มเด็ก และชุมชนขนาดใหญ่ ตั้งคัมศึกษานี้ จะสามารถบูรณาการกับกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ทั้งหมด กิจกรรมในศูนย์นี้ ได้แก่ การบันทึกประวัติส่วนตัว การแสดงความรู้เกี่ยวกับบุคคลประเภทต่าง ๆ สิ่งของและกิจกรรมการเขียน การแสดงบทบาทสมมติ และการวาดภาพของความรู้สึก

ศูนย์งานไม้

งานไม้เบื้องต้น ได้แก่ การขีดกระดาษทราย การติดกาวดอกกะปุย การขีดขีด การใช้ตะปูควง การเจาะรู และการเย็บ โครงการต่าง ๆ ได้แก่ การทำที่แขวนผ้าเช็ดมือ บ้าน และรางให้อาหารนก รถบรรทุก และรถยนต์ รูปคน และรูปสัตว์ วัสดุที่ใช้ในศูนย์นี้ได้แก่ ไม้ที่มันคง

เครื่องมือช่างไม้ ไม้ขัด ไม้ไผ่คริม ล้อ จุกขวด เตือน้ำมัน และเครื่องทำความสะอาด ครูต้องจัด และดูแลกิจกรรมงานไม้ของเด็ก เพื่อให้เกิดความปลอดภัย และได้รับความสำเร็จ

ศูนย์ศิลปะภาษา การสื่อสาร

ทักษะการสื่อสารประกอบด้วย การฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน บริเวณหนังสือ ควรประกอบด้วยหนังสือภาพ หนังสืออ่าน การ์ตูน และนิยายสาร ควรเป็นที่สงบสบาย ซึ่งอำนวยความสะดวก และสมาธิ

อุปกรณ์ในศูนย์นี้รวมถึงการจัดหาให้มีวัสดุฝึกการคัดลายมือ กิจกรรมการอ่านการเขียน ตามคำบอก การแต่งเรียงความ หุ่นกระบอก มีพจนานุกรม สารานุกรมเด็ก สมุดโทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ หนังสืออ้างอิง และบัตรข้อมูล

ศูนย์ดนตรี

ศูนย์ดนตรี มีกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนฟัง และสนทนาเกี่ยวกับท่วงทำนอง และชนิดของ เครื่องดนตรีหลายชนิด มีความเพลิดเพลินในการฟังดนตรี ทดลองเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ แสดงออกโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย ร้องเพลง แต่งเพลง และการแสดงบทบาทตามลักษณะของ เครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ

บริเวณดนตรี และการฟัง อาจประกอบไปด้วย แผ่นเสียง เครื่องดนตรี เครื่องประกอบ จังหวะ เพื่อใช้ประกอบดนตรี และการแต่งเพลง หนังสือเพลง กระดาษโน้ตเพลง ศูนย์ดนตรีจะต้องมีการวางแผนไว้อย่างรอบคอบ และครูต้องคอยควบคุมเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในการเกิดเสียงดัง

ศูนย์บทบาทสมมติ

โดยการสังเกตเด็กขณะแสดงบทบาทสมมติ หรือเล่นละคร ครูจะทราบถึงโลกของเด็ก และความต้องการในการพัฒนา ละครช่วยให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ฝึก ปรับปรุงภาษา และทักษะ การแก้ปัญหาแสดงออกและเข้าใจอารมณ์ ส่งเสริมทักษะกลไกการรับรู้ ความคิด และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้กิจกรรมในศูนย์บ้าน เช่น การทำครัว เย็บปักถักร้อย จะช่วยให้เด็ก เรียนรู้ ในการทำตามคำแนะนำและคิดอย่างมีเหตุผล พัฒนาทักษะกล้ามเนื้อเด็ก และความสัมพันธ์ ระหว่างมือกับสายตา ได้รับความรู้เกี่ยวกับโภชนาการที่ดี และได้รับความรู้ถึงความสามารถ และผลสัมฤทธิ์ของตนเอง

อุปกรณ์ที่ใช้ในศูนย์ประกอบไปด้วยเครื่องเรือนขนาดเล็ก อุปกรณ์การทำครัว งานและ เครื่องถ้วยชาม ตุ๊กตาเด็ก พร้อมอุปกรณ์ประกอบ นอกจากนี้ควรมีฉาก เช่น รั้วผ้าไปรษณีย์ หรือ โรงพยาบาล อาจมีบริเวณแต่งตัว ซึ่งประกอบด้วยเสื้อผ้า หมวก และรองเท้า

ศูนย์การเล่นทรายและน้ำ

กิจกรรมประกอบด้วยการเล่นทราย เช่น การลอย และการจม น้ำหนัก การขัง และการเปรียบเทียบปริมาณ การสร้างเรือ และการแข่งเรือ การวาดตัวอักษร รูปร่าง และตัวอักษรบนทราย การทดลองตีผสมอาหารและน้ำ การทำแผนที่ และการสร้างชุมชนในทราย การระบายสีน้ำ วัสดุที่ใช้ได้แก่ ก้อนพลาสติก ไม้ก๊อก ฟองน้ำ ช้อนตวง แปรง กรวย หลอด เข็ยอก ตีผสมอาหาร สีน้ำ พลาสติก น้ำ รดเงิน

นอกจากศูนย์การเรียนที่จัดในห้องเรียนแล้ว ยังมีศูนย์การเรียนที่ต้องการบริเวณกว้าง จำเป็นต้องจัดนอกห้องเรียน ได้แก่

ศูนย์การเล่นโคลน

กิจกรรมการเล่นโคลนจะเกิดขึ้นในบริเวณที่โต้งมากกว่าในขอบเขตของศูนย์การเรียนในห้องเรียน การเล่นโคลนเป็นสิ่งสำคัญของเด็กวัยอนุบาล และควรจัดไว้เป็นหลัก เพราะกิจกรรมการเล่นโคลนช่วยให้เด็กได้แสดงตนเอง พัฒนากล้ามเนื้อ มีความมั่นใจในร่างกายของตนเอง มีทัศนคติในทางบวก อุปกรณ์สำคัญ และสิ่งจำเป็นสำหรับการเล่นโคลน ได้แก่ ที่โต้ง คนตรีเพื่อรองพื้น และวัสดุได้แก่ ลูกบอล เชือก ห่วงยาง การदानหก และกลอง หรือ แทมโบริน เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการเล่นโคลน กิจกรรมการเล่นโคลนประกอบไปด้วย การกลิ้ง การกลาน การกระโดด การโยกตัว การวิ่ง การทรงตัว กิจกรรมประกอบจังหวะ และอื่น ๆ

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

การจัดศูนย์การเรียนสำหรับเด็กอนุบาลนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการจัดห้องเรียนแบบทั่วไป กล่าวคือ เป็นบริเวณที่ออกแบบไว้เป็นส่วนหนึ่ง เพื่อให้เด็กคัดเลือกจะทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับศูนย์การเรียนต่าง ๆ เป็นลักษณะที่เฉพาะของแต่ละศูนย์ การเรียนที่จัดไว้เพื่อการเรียนเป็นรายบุคคล รายกลุ่มย่อย หรือกิจกรรมในบางศูนย์การเรียนต้องการพื้นที่มาก เพื่อสามารถทำกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่ได้ มีที่ว่างสำหรับพักผ่อน หรือรับประทานอาหาร มีเครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์ และการใช้วัสดุให้คุ้มค่า มีบุคลากรเพียงพอ และคำนึงถึงระยะเวลาเรียน โปรแกรมที่จัดขนาดและรูปแบบของศูนย์การเรียน (Hamilton, 1990 อ้างถึงใน อุคมลักษณ์ กุลพิตร, 2541).

หลักการจัดศูนย์การเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาล Day (1986:1994) กล่าวว่า

1. การจัดศูนย์การเรียนที่ดีต้องเน้นที่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีโครงสร้างที่จัดประเภทการดำเนินงานที่ชัดเจน การสื่อสารและสังคม ความเป็นอิสระ อัตมโนคติที่ดี

และความสามารถในการเลือก รวมทั้งค่านิยมต่าง ๆ เช่น การยอมรับฟัง การช่วยเหลือ และการเข้าใจคนอื่น

2. การจัดศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาลที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยสนองความต้องการ และระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน โดยให้ประสบการณ์จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเด็กสามารถพัฒนาไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล

3. ศูนย์การเรียนรู้ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติความอยากรู้อยากเห็น ความปรารถนาในการเรียน และรูปแบบการเรียนของเด็ก โดยจัดให้มีการทดลอง การสอบถาม และการค้นคว้าศูนย์การเรียนรู้ทำให้การเรียนน่าสนใจมีความหมาย ขณะที่เด็กพัฒนาทักษะและเรียนรู้ในทัศน และเด็กมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของคนได้

จากเหตุผลดังกล่าว ในการจัดศูนย์การเรียนรู้ให้เด็กวัยอนุบาล ครูสามารถออกแบบสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ในศูนย์การเรียนรู้มีกิจกรรมที่ทำให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้
2. ตอนเริ่มต้นจัดศูนย์การเรียนรู้ควรมีปริมาณ และประเภทที่ครูสามารถควบคุมความเป็นระเบียบได้ โดยเริ่มจัดศูนย์การเรียนรู้ที่น้อยก่อน และค่อยเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กคุ้นเคยกับระบบ
3. ศูนย์การเรียนรู้เดิมอาจจะขยายกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระดับพัฒนา และความต้องการในการเรียนรู้ของเด็ก
4. คำนึงในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และการทำกิจกรรมควรง่าย และชัดเจน
5. ศูนย์การเรียนรู้ควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่เด็กคุ้นเคยที่บ้าน เพื่อให้เด็กรู้สึกมั่นใจ และปลอดภัย
6. พิจารณาว่าจะจัดศูนย์การเรียนรู้อะไรแล้วจึงวางแผนคัดเลือกวัสดุ และกิจกรรมที่ควรจัดให้มีขึ้นในศูนย์เรียนนั้น ๆ การจัดศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กวัยอนุบาลนั้น ครูควรจัดให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กแต่ละคนให้มากที่สุด เช่น เด็กจะมีความแตกต่างกันในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นครูจึงควรจัดกิจกรรมที่เด็กสามารถเรียนเป็นรายบุคคลได้ ในศูนย์คณิตศาสตร์ และศูนย์วิทยาศาสตร์ ขณะที่เด็กบางคนจะมองหาเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นละคร การร้องเพลง การเล่นเกม และเด็กมักจะเริ่มเลือกเรียนในศูนย์การเรียนรู้ที่ชอบก่อน

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ Day (1986:1994) เสนอแนะว่าครูผู้สอนควรวางแผนดำเนินการดังต่อไปนี้

การจัดพื้นที่และบริเวณให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ประกอบไปด้วยบริเวณที่เป็นที่โล่งสำหรับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และกิจกรรมกลุ่มใหญ่ บริเวณเก็บของส่วนบุคคล เพื่อให้เด็กได้เก็บสัมภาระส่วนตัวและสิ่งของที่เด็กนำมา บริเวณที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ ควรจัดให้เหมาะสมกับลักษณะ

กิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด บริเวณพื้นที่ว่างเพื่อให้เด็กเคลื่อนไหวสะดวกและมีระเบียบ เป็นที่สำหรับเด็กพักผ่อนคุยกัน หรือเป็นที่สำหรับให้ครูทบทวนกฎระเบียบและดัดเด็อนเด็ก

การจัดวางวัสดุอุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ ในการเรียนการสอนมากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งต่อไปนี้คือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ ด้วยตนเอง เลือกเรียนในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการสื่อความหมาย แสดงบทบาท สมมติเสริมจินตนาการ ใช้วิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ พัฒนาการกล้ามเนื้อเด็กกล้ามเนื้อใหญ่ รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ให้คุ้มค่า

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรจัดให้ศูนย์การเรียนรู้ อยู่ในที่เหมาะสม และใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ โดยยึดหลักดังนี้

ศูนย์ที่ต้องการความสงบ ควรจัดให้อยู่ใกล้ ๆ กันได้ เช่น ศูนย์ภาษา ศูนย์ศิลปะ ศูนย์ วิทยาศาสตร์ และศูนย์คณิตศาสตร์ ภายในศูนย์จะมีสื่อ วัสดุ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม ประจำศูนย์ จัดวางไว้บนชั้นหรือบนหิ้ง เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทั้งในขณะที่เรียนและ ในเวลาที่ว่าง เมื่อเด็กต้องการทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ที่ยังทำไม่เสร็จ หรือต้องการทำกิจกรรม ชำ ๆ เพื่อการเรียนรู้ เช่น ศูนย์ภาษาจะมีหนังสือวางไว้ ให้เด็กมาดูหรืออ่านได้ตลอดเวลา

ศูนย์ที่เมื่อทำกิจกรรมแล้วเกิดเสียงดัง ควรจัดไว้ด้วยกันหรือจัดไว้ใกล้ ๆ กัน เช่น ศูนย์ บทบาทสมมติ ศูนย์ดนตรี ศูนย์บล็อก ศูนย์งานไม้ เป็นต้น และมีสื่ออุปกรณ์จัดไว้ประจำศูนย์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดเวลาเช่นกัน

ศูนย์ที่ต้องใช้บริเวณมาก หรือศูนย์ที่อาจทำให้เลอะเทอะ ควรจัดไว้นอกห้องเรียน เช่น ศูนย์การเคลื่อนไหว ศูนย์การเล่นกลางแจ้ง ศูนย์น้ำและศูนย์ทราย เป็นต้น วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ จัด ให้เหมาะสมกับกิจกรรม

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ตามที่ได้อธิบายไปนี้ ครูผู้สอนจะจัดในแนวไหนก็ได้ แต่ ควรยึดหลักดังกล่าวไว้ แล้วปรับให้เข้ากับสิ่งที่มีอยู่โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับเด็กให้มากที่สุด เช่น กิจกรรมกลุ่มใหญ่อาจจะไม่ต้องออกไปทำนอกห้อง โดยเลื่อนโต๊ะ หรือเลื่อนศูนย์ใดศูนย์ หนึ่งรวมกันไว้ก่อน ก็จะได้พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมพอใช้เสร็จครูก็สามารถจัดเก็บให้เรียบร้อยได้ เหมือนเดิม

การจัดการในการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2541) ได้เสนอแนวทางการจัดการในการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนไว้ดังนี้

1. การให้รหัสตี การใช้ตีและสัญลักษณ์อย่างเป็นทางการช่วยให้เด็กทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ และประสบผลสำเร็จในสภาพแวดล้อมของการเรียนที่ซับซ้อน เด็กสามารถเรียนรหัสตีได้อย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าเด็กจะยังไม่มีความสามารถในการอ่าน ตีและสัญลักษณ์ สามารถใช้เพื่อบอกศูนย์การเรียน เพื่อจัดการกับการเคลื่อนไหวของเด็ก และเพื่อให้เด็กมีอิสระในการพบและเปลี่ยนวัสดุที่กำหนดไว้

รหัสตีช่วยให้เด็กทราบตำแหน่งของศูนย์การเรียนในชั้นเรียน เช่น ศูนย์ศิลปะ อาจใช้สัญลักษณ์เป็นรูปประภาศติ และใช้รหัสตีนำเงิน ซึ่งสัญลักษณ์และรหัสตีจะแขวนที่ทางเข้าของแต่ละศูนย์ การเรียนรหัสตีและสัญลักษณ์ของแต่ละศูนย์การเรียนมีความแตกต่างกัน เช่น รหัสตีชมพู หรือใช้สัญลักษณ์ตัวเลขที่ศูนย์คณิตศาสตร์ เป็นต้น

การใช้รหัสตีนับเป็นวิธีที่ง่าย และมีประสิทธิภาพในการจัดการกับการจราจร เพื่อให้รู้ตำแหน่งของศูนย์การเรียน การจัดวัสดุให้เป็นระเบียบ ช่วยให้เด็กทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ และมีอิสระในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน เช่น ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนจะมีความซับซ้อนกว่าห้องเรียนธรรมดา

2. การทำสัญญาคือการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนเกี่ยวกับเค้าโครงของกิจกรรมรายบุคคล หรือกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียน ซึ่งมีทั้งคำแนะนำของครู และความสนใจของนักเรียน โดยเน้นให้เด็กทำกิจกรรมในศูนย์การเรียน ได้สำเร็จและในขณะที่เด็วกันก็ช่วยให้ครูกำหนดโครงสร้างสภาพแวดล้อม การวางแผน และการกำหนดกิจกรรมให้กับเด็กในสภาพแวดล้อมนั้น

การทำสัญญามีประโยชน์กับครู เพราะเป็นกติกาที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมการทำงาน เป็นการจัดการจราจร เป็นการตรวจสอบควบคุมการใช้ศูนย์การเรียน และประเมินผลนักเรียนประจำวัน

การทำสัญญามีประโยชน์ต่อนักเรียน ทำให้เด็กสามารถจัดการกับกิจกรรมในศูนย์การเรียนสามารถทำงานตามความต้องการตามระดับความสามารถของตนเอง และทำให้มีความรับผิดชอบงานในแต่ละวัน

การทำสัญญามีประโยชน์ต่อผู้ปกครองที่ได้รับรายงานการทำกิจกรรมประจำวันของเด็ก เพื่อติดตามความก้าวหน้า และติดตาม ไปพร้อมกับครูได้

นอกจากนี้การประเมินผลและตรวจสอบเป็นประจำระหว่างครูกับนักเรียน เป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จของระบบสัญญา เพราะการประชุมเพื่อประเมินผล เป็นการเปิดโอกาสให้มีการทบทวนปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์

การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาลนั้น ครูนับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ครูต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้เด็กสามารถเลือกเรียนตามความสามารถได้ทุกคน โดยครูจะสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ได้ตลอดเวลา สรุปพฤติกรรมที่น่าสนใจ ชมเชยให้รางวัลเพื่อให้เด็กมีกำลังใจ และเสนอแนะพฤติกรรมที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ครูคอยเตือนถึงข้อดกตงที่เด็กทุกคนจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง

ในการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้แก่เด็กวัยอนุบาลนั้น หัวใจของการเรียนแบบนี้ก็คือ การให้เด็กเรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นโอกาสที่เด็กจะมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมย่อมมีมากกว่าการสอนแบบปกติ ครูควรมีวิธีการปฏิบัติเพื่อการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเด็ก ดังนี้

1. เตรียมทุกอย่างให้พร้อมตั้งแต่การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่จะทำกิจกรรมต่างๆ และการจัดการในห้องเรียน
2. มีกิจกรรมที่น่าสนใจ มีกิจกรรมที่แปลกใหม่ ได้รับความสนใจของเด็ก ควรเป็นกิจกรรมที่ไม่มีชั้นคอนตัมจับช้อน เด็กสามารถฟังคำอธิบาย และสามารถทำได้ จึงจะเป็นแรงจูงใจให้เด็กทำ ถ้ากิจกรรมยากเด็กก็จะไม่ถืออกทำ ทำให้ได้รับความรู้ไม่เต็มตามจุดประสงค์ที่วางไว้
3. มีกฎระเบียบที่เด็กสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ดังนี้ โดยความเข้าใจ เช่น
 - เล่นหรือทำกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ที่กำหนดให้เท่านั้น
 - นำวัสดุใส่ภาชนะเพื่อสะดวก ในการถือ
 - ใช้มือทั้งสองข้างเพื่อหยิบ จับ สิ่งของ
 - ถือของครั้งละหนึ่งอย่างเท่านั้น
 - นำสิ่งของเก็บเข้าที่ก่อนที่จะหยิบสิ่งใหม่ออกมา
 - ค้างเก้าอี้ด้วยความระมัดระวัง และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
 - ปฏิบัติตามชั้นคอนที่ตกลงกัน ไว้ในการเรียนแต่ละครั้ง

การจัดสภาพการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมสำหรับการทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

นอกจากจะเตรียมหลายอย่างแล้ว สิ่งสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพนั้น คือ ครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากตั้งแต่การเตรียมกิจกรรม เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เตรียมห้องเรียน เตรียมการจัดการ และเตรียมการสอนแบบศูนย์การเรียนให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยความสุข ด้วยความสนุก และมีพฤติกรรมพึงประสงค์มากที่สุด ดังนั้นครูจึงจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติสิ่งที่กล่าวมาแล้วได้อย่างถูกต้อง (อุดมลักษณ์ กุณฑิจิตร, 2541)

ประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

Day (1986:1994) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. สร้างบรรยากาศการเรียนตามความสนใจของนักเรียน
2. ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ฝึกการทำงานเป็นหมู่ เคารพในสิทธิ และฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
5. เปิดโอกาสให้ครู ได้ใกล้ชิดกับเด็กทุกกลุ่ม
6. ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
7. ทำให้ครูมีการตื่นตัวค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา

นอกจากนี้ อุดมลักษณ์ กุณฑิจิตร (2541) กล่าวว่า เด็กจะมีโอกาส

1. เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงของตนเอง
2. สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรม
3. ฝึกการตัดสินใจในการรู้จักเลือกทำกิจกรรม
4. เรียนรู้กระบวนการคิด และแก้ปัญหาด้วยการใช้อุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ
5. พัฒนาทักษะพื้นฐานที่ดีในการรู้หนังสือ (Literacy Development) เช่น ทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน จากการทำกิจกรรมในศูนย์การเรียน
6. พัฒนาทักษะทางสังคมในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น
7. แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับผิดชอบการทำงานกลุ่มย่อยในการทำกิจกรรม
8. รู้จักใช้และระวังรักษาอุปกรณ์ในการเรียนด้วยศูนย์การเรียน
9. ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม และการทำงานด้วยตนเอง

จากประโยชน์ของศูนย์การเรียนดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าถ้าครูสามารถจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนให้กับเด็กวัยอนุบาลได้ คุณค่า หรือประโยชน์จะมีผลไม่เฉพาะกับตัวเด็กเท่านั้น แต่จะมีผลต่อตัวครูด้วย

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะ หรือให้คำปรึกษาเท่านั้น และยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

ตอนที่ 2 การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic)

การวัดและการประเมินผล นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งผลของการวัดและประเมินผลจะทำให้ทราบว่า ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งสิ่งที่คาดหวังดังกล่าวได้กำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตร

โดยทั่วไปแล้วการประเมินผลการเรียนการสอนที่กระทำกันอยู่มี 2 แบบ คือ การประเมินผลความก้าวหน้า (formative evaluation) และการประเมินผลรวมสรุป (summative evaluation) การประเมินความก้าวหน้าเป็นการประเมินระหว่างทำการสอนในแต่ละหน่วยการเรียน เพื่อวัดระดับความรอบรู้ และค้นหาจุดบกพร่องของนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินดูข้อบกพร่องในการสอนอันเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะกับสภาพของผู้เรียน ส่วนการประเมินผลสรุปเป็นการประเมินครั้งละหลาย ๆ หน่วยการเรียน เมื่อสิ้นสุดการเรียนนั้นแล้ว เพื่อตัดสินการเรียนรู้อะไรบ้างในวิชานั้นหรือไม่ (สมชาย มิ่งมิตร, 2539)

นอกจากนี้ ผลที่ได้จากการประเมินยังเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครู และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการปรับปรุงหลักสูตร การแนะแนว แบบเรียน วิธีสอน การใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน และยังช่วยให้นักเรียนทราบว่าตนเองเก่งอ่อนในเรื่องใดบ้าง

การวัดและประเมินผลการเรียนในชั้นเรียนปัจจุบัน นี้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญที่คะแนนสอบปลายปี ซึ่งได้จากการสอบภาคปฏิบัติ และภาคความรู้แล้วสรุปคะแนนออกมาเป็นเกรด แล้วจึงนำผลการสอบดังกล่าวมาใช้ในการตัดสินผลการเรียนของนักเรียน เครื่องมือวัดผลที่ใช้ส่วนใหญ่มักใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ และพฤติกรรมที่วัดก็เป็นพฤติกรรมระดับต้น ๆ ในด้านพุทธิพิสัย คือ ความรู้ ความจำ และความเข้าใจ ส่วนความคิดขั้นสูง จับซ้อน กระบวนการ คุณลักษณะ และทักษะการปฏิบัติ มักถูกละเลยในการวัดและประเมินผล ซึ่งอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดเกี่ยวกับความสามารถในการสร้างเครื่องมือวัดผลของการทดสอบที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าคะแนนที่นักเรียนได้เพิ่มขึ้นมานั้นเป็นผลมาจากการเรียนการสอนหรือไม่

การทดสอบแบบเลือกตอบก็ยังมีส่วนที่นำพฤติกรรมการสอนของครูอีกด้วย กล่าวคือ ในการสอนครูมักสอนให้เด็กรู้และจำในเนื้อหาเป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คัดสนใจด้วยตนเอง และการทำงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การเชื่อมโยงเนื้อหาให้สอดคล้องกับชีวิตจริง การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ถือว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แม้กระทั่งการประเมินที่พึงประสงค์ ซึ่งมีลักษณะเป็น ไปอย่างค่อนเนื่อง ในบริบทของการเรียนการสอนที่มีความหมาย และมีการสะท้อนสภาพที่แท้จริงของนักเรียน มักไม่ค่อยได้กระทำ ด้วยเหตุนี้การประเมินตามสภาพที่แท้จริง (authentic assessment) จึงเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันมากขึ้นตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การประเมินผลจากสภาพจริงเป็นทางเลือกใหม่ในการประเมินผลการเรียนทางหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง สามารถประเมินความสามารถ ทักษะ ความคิดขั้นสูงที่ซับซ้อน ตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้วิชาต่าง ๆ นอกจากนี้วิธีการประเมินผลดังกล่าว เป็นการประเมินทางบวก เพื่อค้นหาความสามารถ จุดเด่น และความก้าวหน้าของผู้เรียน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในจุดที่ต้องการพัฒนาให้สูงขึ้นเต็มตามศักยภาพ เป็นเครื่องมือประเมินผลที่มีประสิทธิภาพใช้ในการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน (formative evaluation) รวมทั้งสามารถใช้ในการประเมินผลรวม (summative evaluation) ในสถานการณ์การเรียนการสอนที่ใกล้เคียงชีวิตจริง เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และนักเรียนเป็นผู้สร้างงาน สร้างความรู้โดยครูเป็นผู้ชี้แนะ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ดังนั้นการประเมินผลดังกล่าว จะอำนวยความสะดวกให้แก่นักครูผู้สอนได้พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร สนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมได้เป็นอย่างดี (กรมวิชาการ, 2539)

การประเมินผลจากสภาพจริง หมายถึงกระบวนการ สังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงาน และวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินผลจากสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ค้นพบ และผู้ผลิตความรู้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร และความต้องการของสังคม (กรมวิชาการ, 2539)

การประเมินจากสภาพจริงจะแตกต่างจากการประเมินผลการเรียน หรือการประเมินเพื่อรับรองผลงานแบบดั้งเดิม เพราะจะเน้นการให้ความสำคัญกับพัฒนาการ และความต้องการช่วยเหลือ และการประสบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคน มากกว่าการประเมินผลการเรียนที่มุ่งให้คะแนนผล

ผลิตและจัดลำดับที่แล้วเปรียบเทียบกับกลุ่ม และจะแตกต่างจากการทดสอบทั่วไป เนื่องจากจะเป็น การวัดผลโดยตรงในสภาพการแสดงออกจริงๆ ในเนื้อหาวิชา ส่วนการทดสอบด้วยข้อสอบจะวัดได้ เฉพาะความรู้และทักษะบางส่วน และเป็นการวัดโดยอ้อมเท่านั้น นอกจากนี้การประเมินจากสภาพ จริงจะมีความต่อเนื่องในการให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางการ จัดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลได้

การประเมินจากสภาพจริงมีความสำคัญอย่างไร

1. การเรียนการสอนและการวัดประเมินผลจากสภาพจริง จะเอื้อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ ได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล เพราะเน้นลักษณะสำคัญดังนี้

1.1 เน้นให้นักเรียนได้แสดงออก สร้างสรรค์ ผลิตหรือทำงาน

1.2 ดึงเอาความคิดขั้นสูง ความคิดซับซ้อน และทักษะการแก้ปัญหาออกมาได้

1.3 ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นผลมาจากการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็น จริงในชีวิตประจำวัน

1.4 กระตุ้นให้เกิดการประยุกต์ใช้โลกของความเป็นจริง

2. การประเมินผลจากสภาพความเป็นจริง จะเอื้อต่อการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลางมากกว่าการเรียนการสอนที่เกิดจากครูเป็นผู้บอกความรู้ โดยครูจะเป็นเพียงผู้ชี้แนะว่าควร จัดเนื้อหาสาระอย่างไร นักเรียนจะเรียนรู้จากการกระทำมากขึ้น มีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น การบ่งชี้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน มิใช่เป็นเพียงทำข้อสอบได้คะแนนสูงเท่านั้น การ ประเมินผลจากสภาพจริงจะแสดงให้เห็นว่านักเรียนทำอะไร ได้มากกว่าจะบอกว่่านักเรียนรู้อะไร

3. สังคมมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต จะเป็นสังคมที่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เป็นสังคมโลก เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ คนในสังคมจะมีการแข่งขันกันมากขึ้น วิถีชีวิต ในสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น การจัดการศึกษาแบบให้ผู้เรียนแยกเป็นส่วน ๆ โดยการทำงานแบบ ผูกมัด จากสมุดแบบฝึกหัด หรือ ใบงาน แล้วตอบคำถาม ไม่น่าจะพอเพียงสำหรับการเตรียมเยาวชน ให้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติสุข ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้สร้างงาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความ สามารถในการพัฒนาการเรียนรู้ และการบูรณาการวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นโครงการ ภาระงาน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการให้การศึกษแก่เยาวชนของชาติในปัจจุบัน ครูจะต้องแสดงความรับผิดชอบ (accountability) ต่อสังคมด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน และการประเมินผลให้สามารถตอบ สนองความต้องการของสังคมด้วยผลงานของนักเรียนที่ปรากฏ จะเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึง ความรับผิดชอบต่อครูผู้สอน

4. โดยทั่วไปครูมักจะมองภาพการสอบ การเรียนรู้ของนักเรียน และการประเมินผล เป็นงานที่แยกออกจากกัน โดยครูเป็นผู้ให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ พอเห็นว่ามีนักเรียนเกิดการเรียนรู้แล้ว จึงทำการประเมินผล โดยใช้วิธีที่เรียกว่าการสอบ ทำให้นักเรียนมีความวิตกกังวล ไม่มีความสุขในการเรียน เพราะการสอบเป็นการเน้นการจับผิด หากจุดคือของผู้เรียน ในขณะที่เจตนาที่แท้จริงของการประเมินผล คือช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครู เป็นการค้นหาจุดด้อยของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นการประเมินผล การเรียนรู้ และการสอบ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

5. ในการเรียนเพื่อรอบรู้นั้น เมื่อนักเรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ย่อย ๆ ครูซ่อมเสริมด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาระแก่ผู้สอน ปัญหานี้จะหมดไปถ้าครูจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลจากสภาพจริง เพราะมีรายงาน หรือหลักฐานการปฏิบัติงาน การรายงานการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ของผู้เรียนแต่ละคน ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่รวมทั้งมีข้อมูลยืนยันความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้มากกว่าจะบอกว่าเขาทำอะไร แต่ไหน

ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง

การประเมินตามสภาพที่แท้จริง เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับการวัดและการประเมินผล ซึ่งเข้ามามีบทบาททดแทนในส่วนที่เป็นแบบทดสอบมาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็นแบบทดสอบเลือกตอบไม่สามารถวัดและประเมินผลได้ ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง คือ

1. งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย (meaningful task) งานที่นักเรียนปฏิบัติต้องเป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในประจำวัน เป็นเหตุการณ์จริงมากกว่ากิจกรรมที่จำลองขึ้น เพื่อใช้ในการทดสอบ

2. เป็นการประเมินรอบด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย (multiple assessment) เป็นการประเมินนักเรียนทุกด้าน ทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะนิสัยโดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิธีแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียน เน้นให้นักเรียนตอบสนองด้วยการแสดง สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ หรือทำงาน ในการประเมินต้องประเมินหลายๆ ครั้ง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการประเมินความรู้

3. ผลผลิตมีคุณภาพ (quality products) นักเรียนจะมีการประเมินตนเองตลอดเวลา และพยายามแก้ไขจุดด้อยของตนเอง จนกระทั่งได้ผลงานที่มีคุณภาพ นักเรียนเกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเอง มีการแสดงผลงานของนักเรียนต่อสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ และชื่นชมจากการจัดกิจกรรม ต้องมีมาตรฐานของงาน หรือสภาพความถนัดของคนที่

เกิดจากการกำหนดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และอาจรวมถึงผู้ปกครองด้วย มาตรฐานหรือสภาพความท้าทายดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งบอกว่างานของนักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับใด

4. ใช้ความคิดระดับสูง (higher-order thinking) ต้องพยายามให้นักเรียนแสดงออก หรือผลิตผลงานขึ้นมา เป็นผลงานที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินทางเลือก ลงมือกระทำ ตลอดจนการใช้ทักษะการแก้ปัญหาเมื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้น

5. มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก (positive interaction) นักเรียนต้องไม่รู้สึกเครียด หรือเบื่อหน่ายต่อการประเมิน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนต้องเกิดความร่วมมือที่ติดต่อกันในการประเมิน และการใช้ผลการประเมินแก้ไขปรับปรุงนักเรียน

6. งานและมาตรฐานต้องชัดเจน (clear tasks and standard) งานและกิจกรรมที่จะให้นักเรียนปฏิบัติต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน สอดคล้องกับจุดหมาย หรือสภาพที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว

7. มีการสะท้อนตนเอง (self reflections) ต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำ หรือผลงานของตนเองว่า ทำไม่ถึงปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ ทำไม่ถึงชอบ ทำไม่ถึงไม่ชอบ

8. มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง (transfer into life) ปัญหาที่เป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนได้ตอบสนอง ต้องเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมที่ประเมินต้องเป็นพฤติกรรมที่แท้จริง เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งที่โรงเรียน และที่บ้าน ดังนั้นผู้ปกครองนักเรียนจึงนับว่ามีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการประเมินตามสภาพที่แท้จริง

9. เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่อง (ongoing or formative) ต้องประเมินนักเรียนตลอดเวลา และทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ ค้นพบจุดเด่น และจุดด้อยของนักเรียน

10. เป็นการบูรณาการความรู้ (integration of knowledge) งานที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ นั้น ควรเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสาขาวิชา ลักษณะสำคัญดังกล่าวจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนของการวัดและการประเมินแบบเดิม ที่พยายามแยกย่อยจุดประสงค์ออกเป็นส่วนๆ เรียนรู้ และประเมินเป็นเรื่องๆ ดังนั้น นักเรียนจึงขาดโอกาสที่จะบูรณาการความรู้และทักษะจากวิชาต่างๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ปัญหาที่พบ ซึ่งสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของงานแต่ละงาน หรือปัญหาแต่ละปัญหานั้นต้องใช้ความรู้ ความสามารถและทักษะจากหลาย ๆ วิชามาช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

หลักการที่จำเป็นของการประเมินผลจากสภาพจริง

1. เป็นการประเมินความก้าวหน้า และการแสดงออกของนักเรียนแต่ละคน (มิใช่เปรียบเทียบกับกลุ่ม) บนรากฐานของทฤษฎีทางพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และด้วยเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย
2. การประเมินผลจากสภาพจริง จะต้องมียุทธศาสตร์บนพัฒนาการ และการเรียนรู้ทางสติปัญญาที่หลากหลาย
3. การประเมินผลจากสภาพจริง และการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม จะต้องจัดทำให้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน คือจะต้องพัฒนาจากบริบทที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่นักเรียนอาศัยอยู่ และที่ต้องเรียนรู้ให้เห็นกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก
4. ความรู้ในเนื้อหาสาระทั้งในทางกว้างและลึกจะนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนเรียนรู้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมาย ตนเองความต้องการ และเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่
5. การเรียนการสอน และการประเมินจะต้องหลอมรวมกัน การประเมินต้องเป็น ไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาที่ทำการเรียนการสอน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม
6. การเรียนการสอน และการประเมินเน้นการปฏิบัติจริงในสภาพที่สอดคล้อง หรือใกล้เคียงกับธรรมชาติความเป็นจริงของการดำเนินชีวิตงานหรือกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดงานด้วยตนเอง
7. การเรียนการสอนจะต้องเป็น ไปเพื่อพัฒนาศักยภาพให้เต็มที่ สูงสุดตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า การประเมินผลจากสภาพจริงเป็นการประเมินความก้าวหน้า และการแสดงออกของนักเรียนแต่ละคน บนรากฐานของทฤษฎีทางพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และต้องมีรากฐานบนพัฒนาการ และการเรียนรู้ทางสติปัญญาที่หลากหลาย (Multiple Intelligence) การประเมินผลจากสภาพจริง และการพัฒนาหลักสูตรจะต้องจัดทำให้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การเรียนการสอนและการประเมินผลต้องเป็น ไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ตอนที่ 3 การประเมินผลพัฒนาการเด็ก

อนุบาลศึกษาเป็นการศึกษาระดับหนึ่งของระบบการศึกษาไทย เป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับผู้ที่สนใจที่ไม่ได้กำหนดเป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กจะเรียนหรือไม่เรียนก็ได้ ต่างจากการศึกษาระดับประถมศึกษาที่กำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งทุกคนต้องเรียน

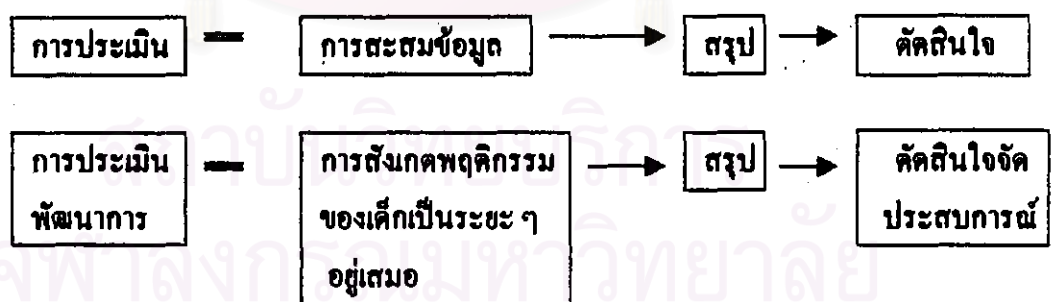
การศึกษาอนุบาลมีการพัฒนามากขึ้น เมื่อมีแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่รัฐกำหนดให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาอนุบาล ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เด็กได้รับ การเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าประถมศึกษา ทำให้โรงเรียนที่เกี่วข้องมีการ ปรับ และพัฒนาการศึกษาระดับอนุบาลให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

นักการศึกษา Earl Kelly (1947) กล่าวว่าจุดประสงค์ของการศึกษา คือการพัฒนาเด็กให้ สูงสุดตามศักยภาพ หรือความสามารถของเด็กแต่ละคนว่าอยู่ในด้านและระดับใด และใครคือบุคคล ที่ควรจะทราบว่าเมื่อไรเด็ก ได้พัฒนาสูงสุดเต็มความสามารถของตนแล้ว คำตอบต่อคำถามสองข้อ ข้างต้นคงหนีไม่พ้นครูประจำชั้น เพราะครูประจำชั้นเป็นบุคคลที่ต้องเผชิญ

การประเมินผล หรือตัดสินว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการหรือศักยภาพเป็นอย่างไร ในช่วง เวลาหนึ่ง ๆ ไม่ใช่เรื่องง่าย งานการประเมินพัฒนาการเด็ก ถือเป็นเรื่องที่ยาก และสลับซับซ้อน ครู อนุบาลเป็นจำนวนไม่น้อยตกอยู่ในสภาพที่กลืนไม่เข้า คายไม่ออก เมื่อคนจำเป็นต้องประเมินผลถูก คิษ์เมื่อสิ้นภาคการศึกษา อย่างไรก็ตาม การประเมินผลพัฒนาการเด็กถือเป็นหัวใจสำคัญ และ จำเป็นในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535) ได้กล่าวถึงการประเมินผลพัฒนาการว่า คือการนำข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการมาสรุปเพื่อตัดสินใจจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการ เด็กแต่ละด้าน และได้จัดทำแผนภูมิอธิบายโครงสร้างของการประเมินผลพัฒนาการเด็กไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างของการประเมินผลพัฒนาการเด็ก

การประเมินผลพัฒนาการเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินผล พัฒนาการเด็กว่าพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะต้องมีการบันทึก และรวบรวมไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูล พื้นฐาน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่เด็ก และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ ของเด็กแต่ละคนให้ถึงขั้นสูงสุด และใช้เป็นรายงานสำหรับติดต่อผู้ปกครอง

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การประเมินผลพัฒนาการเด็ก หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครู ที่มีต่อการพัฒนาการ การเรียนรู้ ความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลนั้น ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลพัฒนาการ ที่สมควรเป็น ไปอย่างค้ำเนื่องสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ความสนใจ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลพัฒนาการที่ค้ำนั้น มิได้มีแต่เฉพาะการทดสอบหรือการคัดเกรด ให้คะแนนเด็กหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่ควรรวมถึงเครื่องมือชนิดอื่น ๆ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วย เช่น การสังเกต และแฟ้มผลงานเด็ก เป็นต้น (นภเนตร ธรรมบวร, 2540)

ในกระบวนการประเมินผลพัฒนาการเด็ก ครูจำเป็นต้องค้นหาว่า เด็กรู้อะไรบ้าง และสามารถทำอะไร ได้บ้าง ขณะเดียวกัน ครูจำเป็นต้องทราบว่าเด็กมีพัฒนาการ และการเรียนรู้อย่างไร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการช่วยเด็กให้พัฒนาการเรียนรู้อีกต่อไป การประเมินพัฒนาการเด็กแต่ละคนช่วยให้ครูมีข้อมูลที่เชื่อถือได้ในการวางพื้นฐานจัดหลักสูตรสำหรับเด็ก (Tyler, 1984 อ้างถึงใน นภเนตร ธรรมบวร, 2540)

เหตุผลพื้นฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการประเมินผล คือ การตัดสินใจว่าเด็กแต่ละคน มีพัฒนาการเป็นอย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ เด็กเรียนรู้รู้อะไรบ้าง เด็กมีความสามารถที่จะทำอะไร ได้บ้าง เด็กมีความรู้สึก ความสนใจ และทัศนคติอย่างไร รวมตลอดถึงด้านสุขภาพร่างกายของเด็กด้วย

ข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้ จะถูกนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนให้เหมาะสม และตอบสนองการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน (นภเนตร, 2540)

McAfee และ Leong ได้สรุปถึงวัตถุประสงค์ของการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยเกิดขึ้น เนื่องจากความต้องการที่จะเข้าใจพัฒนาการ และความก้าวหน้าของเด็ก
 - 1.1 พัฒนาการและความก้าวหน้าของเด็กในแต่ละช่วงเวลา
 - 1.2 ความก้าวหน้า และความเปลี่ยนแปลงของเด็กเกิดขึ้นอย่างค้ำเนื่องตลอดเวลา
 - 1.3 บทบาทและสถานภาพในกลุ่มของเด็ก
2. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะมีประโยชน์ในการวางแผน โปรแกรมการเรียนการสอน
3. การประเมินผลเด็กปฐมวัย จะช่วยให้ทราบถึงเด็กซึ่งอาจต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

4. การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีจุดประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กโดยมีการรายงานผล และสื่อสารให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ

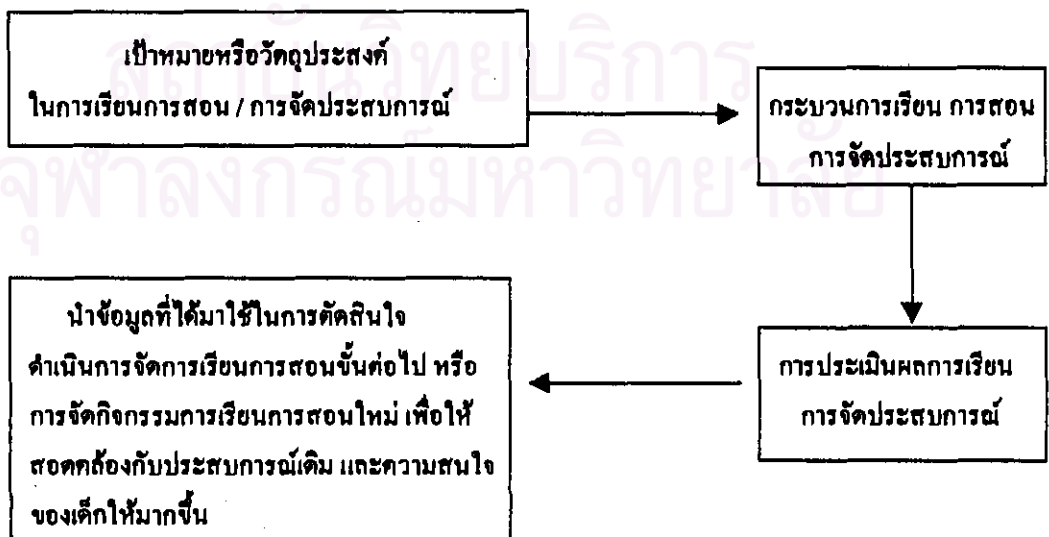
นอกจากนี้ McAfee และ Leong (1994) กล่าวว่าข้อมูลที่คิดและมีประโยชน์ที่สุดบางอย่างนั้นได้มาขณะที่เด็กกำลังทำกิจวัตรประจำวันในชั้นเรียน เช่น การประเมินผลเด็กในขณะที่เด็กกำลัง "อ่าน" หนังสือในมุมหนังสือ หรือขณะที่เด็กกำลังเล่นชื่อ-ชาย ในมุมบทบาทสมมติ เหล่านี้ เป็นต้น

นภเนตร (2540) กล่าวว่า การประเมินผล กับการเรียนการสอนถือเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องเนื่องสัมพันธ์ และสอดคล้องกัน ถึงแม้ว่าในหลักสูตรการฝึกหัดครู จะมีการแยกวิชาการประเมินผลพัฒนาการเด็กออกจากวิชาการจัดการกระบวนการเรียนการสอนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการประเมินผลพัฒนาการเด็กถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ไม่อาจแยกออกจากการเรียนการสอนได้ การเรียนการสอนไม่ใช่เส้นตรง หรือลำดับขั้นที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม ข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ในชั้นเรียนอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนโดยทันที เช่น มีการเปลี่ยนแปลงการสอนเพื่อสนองต่อความต้องการ และความสนใจเด็กในขณะนั้น

การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนเหมาะสม และสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก เช่น ถ้าครูสังเกตเห็นว่าเด็กในห้องของตนกำลังสนใจเกี่ยวกับเรื่อง "การเล็กลง" ที่กำลังคำนึงอยู่รอบตัวเด็ก ครูอาจจัดให้มีการเล็กลงจำลองขึ้นในห้องเรียน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการประเมินผล และการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย นั้น อาจเขียนแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการประเมินผลและการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย

การประเมินผลพัฒนาการเด็ก ถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและช่วยให้อ การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Hendrick (อ้างในศุโขทัยธรรมมาราช, 2532) ได้กล่าวถึงหลักการต่าง ๆ ในการประเมินผล พัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งจะหยิบยกบางข้อที่สำคัญ และจำเป็นมากต่อไปนี้ ดังนี้

1. การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยต้องประเมินทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่ควรแยกประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง
2. การประเมินผลถือเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรม สำหรับเด็กปฐมวัย ครูจำเป็นต้องทำการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็ก นอกจากนั้นครูยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลนำมาใช้ในการ ปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของเด็กได้ตลอดเวลา
3. ผลการประเมินเด็กแต่ละคนควรเก็บเป็นความลับ ไม่ควรนำไปเปิดเผยแก่ผู้ไม่เกี่ยวข้อง
4. การเลือกวิธีการประเมินผลต้องให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะประเมิน
5. ในการเปรียบเทียบระดับพัฒนาการเด็กกับเกณฑ์ ต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานซึ่งใช้กับเด็กวัย เดียวกัน หรือใช้เครื่องมือที่มีความยาก-ง่าย ระดับเดียวกันกับเด็ก
6. ในการประเมินพฤติกรรม ครูควรประเมินหลาย ๆ ครั้งก่อนสรุปผล
7. การเลือกพฤติกรรมที่จะประเมิน ควรพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการประเมินให้สอดคล้อง กัน เช่น เมื่อสังเกตเห็นว่าเด็กมีปัญหาเกิดขึ้น คือ การติดคำห่ม ควรเฝ้าติดตามประเมินพฤติกรรม ดังกล่าว ไปสักระยะหนึ่ง โดยเน้นพฤติกรรมที่โดดเด่น ซึ่งสังเกตเห็นเพียงพฤติกรรมเดียว

เทคนิควิธีการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย

เทคนิควิธีการประเมินผลพัฒนาการเด็กประกอบไปด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1. การสังเกตพฤติกรรมเด็ก (observation)
2. การสัมภาษณ์ (interview)
3. การเขียนบันทึกเกี่ยวกับเด็ก (anecdotes)
4. แฟ้มผลงานเด็ก (portfolio)
5. การใช้แบบประเมินผลพัฒนาการ (checklists)
6. การเขียนบันทึก (journal)
7. การทำสังคมมิติ (sociogram)
8. การใช้แบบทดสอบ (test)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การประเมินผลพัฒนาการเด็ก หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครู ที่มีต่อการพัฒนาการ การเรียนรู้ ความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลพัฒนาการที่ควรเป็น ไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ความสนใจ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลการพัฒนาการที่คืบหน้า มิได้มีแต่เฉพาะการทดสอบหรือการค้นกรวด ให้คะแนนเด็กหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่ควรรวมถึงเครื่องมือชนิดอื่น ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วย เช่น การสังเกต และแฟ้มผลงานเด็ก

ตอนที่ 4 แฟ้มผลงานเด็ก (Portfolio)

การวัดผลการเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของระบบการเรียนการสอน เพราะผลของการวัดจะนำไปใช้สำหรับแก้ไข ปรับปรุงการเรียนการสอน และตัดสินใจประเมินผลนักเรียน การวัดผลที่ดีจึงต้องเลือกใช้วิธีการวัดให้เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ดังนั้นนักวัดผลจึงได้คิด และพัฒนาวิธีการวัดมาตลอด คนมีความเห็นว่า การใช้ผลงานที่เด็กทำไว้ตลอดภาคเรียน หรือตลอดปี สามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้บอกความต้องการ ความสนใจ เจตคติ ความเจริญงอกงามของความรู้ความสามารถ รวมทั้งระดับความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้สอดคล้องตามความเป็นจริง (authentic) ได้ดีกว่าการใช้ข้อสอบเลือกตอบ หรือข้อสอบข้อเขียนเพียงอย่างเดียว

พอร์ทโฟลิโอได้ถูกนำมาใช้ในรูปของวิธีการประเมินผลแบบหนึ่งโดยใช้หลักการเดิม หมายถึงการเก็บรวบรวมผลงานของนักเรียน ที่นักเรียนคัดเลือกด้วยตนเอง หรือภายใต้การแนะนำของครูมาสะสมไว้อย่างมีระบบ และมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม ความสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ และนักเรียนสามารถประเมินตนเองได้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงศ์, 2540)

McAfee และ Leong (1994) กล่าวว่า แฟ้มผลงานเด็ก หรือ portfolios เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวม (compiling & organizing) และตีความข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก แฟ้มผลงานเด็ก โดยตัวเอง ไม่ถือว่าเป็นวิธีการประเมินผล แต่เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีการอื่น ๆ เพื่อใช้ในการประเมินผล

นภเนตร (2540) กล่าวว่า แฟ้มผลงานเด็ก หรือ portfolios ถือเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ที่มีจุดประสงค์ และกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ แฟ้มผลงานเด็กช่วยให้เด็กตระหนักถึงประสบการณ์ ความพยายาม ความก้าวหน้า และความสำเร็จของตนเอง ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการประเมินผลพัฒนาการเด็ก และการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนต่อไป

จากความหมายจะพบว่า พอร์ทโฟลิโอ เป็นการประเมินจากสภาพจริง ด้วยการรวบรวมผลงานของผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริงที่นักเรียนและครูกคิดว่าดีแล้ว ตารางของพอร์ทโฟลิโอจะเป็นสื่อสะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียน สะท้อนกระบวนการคิด ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนของคนได้ (วิรัช วงศ์ใหญ่, 2540)

กฤษยา ผลธิวิน (2541) กล่าวว่า พอร์ทโฟลิโอ หมายถึง วิธีการของการใช้ พอร์ทโฟลิโอ ของครูในทางการศึกษา เพื่อการพิจารณาความก้าวหน้าของผู้เรียน ผู้ประเมินจะเป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินก็จะเป็นครู ผู้ถูกประเมินคือนักเรียน โดยผู้ถูกประเมินจะนำชิ้นงานมาเสนอให้ผู้ประเมินพิจารณาตามจุดประสงค์ที่ต้องการ เพื่อน ครู และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเลือกชิ้นงาน หรือให้ข้อคิดเห็นเพื่อนำเสนอแก่ผู้ประเมิน โดยครูจะนำไปพิจารณาตัดสินเป็น 3 แนวทาง คือ

1. ตัดสินคุณค่าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึงผู้เรียนมีความสามารถ หรือก้าวหน้าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในระดับใด
2. วินิจฉัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จากชิ้นงานที่นักเรียนนำเสนอครูนั้นครูอาจพบสาเหตุที่นักเรียนไม่ก้าวหน้าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ที่ครูต้องมีการแก้ไขปรับปรุง
3. วินิจฉัยเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

McAfee และ Leong (1994) กล่าวว่าความหมายเปิด หรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแฟ้มผลงานเด็ก ไม่ได้ถูกกำหนดแน่นอนตายตัว หรือเป็นมาตรฐาน ในทางตรงกันข้าม แฟ้มผลงานเด็กหรือ portfolios เป็นวิธีการที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มบุคคล กลุ่มแต่ละกลุ่มพัฒนาแฟ้มผลงานในลักษณะที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ และความสนใจของครูและเด็ก (Murphy & Smith, 1990) อ้างถึงใน นกเนตร ธรรมบวร, 2540)

ลักษณะของแฟ้มผลงานเด็ก

McAfee และ Leong (1994) กล่าวถึง ลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป ของแฟ้มผลงานเด็ก หรือ portfolios ว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- แฟ้มผลงานเด็ก Portfolio สามารถยืดหยุ่น (flexible) และปรับเปลี่ยนได้ (adaptable) เนื้อหาสาระและกระบวนการของการเลือกผลงาน หรือสิ่งที่จะรวบรวม ในแฟ้มผลงานเด็ก สามารถยืดหยุ่นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัย และระดับพัฒนาการของเด็ก วัตถุประสงค์ของโรงเรียน หรือหน่วยงาน และข้อพิจารณาอื่น ๆ
- แฟ้มผลงานเด็กสามารถรวบรวมพัฒนาการ และการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของเด็ก

- เพิ่มผลงานเด็กมุ่งเน้นที่ความสามารถ หรือจุดเด่นของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กทำได้มากกว่าสิ่งที่ทำไม่ได้
- เพิ่มผลงานเด็กเชื้อต่อการประเมินผลพัฒนาการแบบต่าง ๆ
- เด็กสามารถมีส่วนร่วม ในการเลือกผลงานต่าง ๆ เข้ามาเก็บในแฟ้มของตน ในขณะที่เดียวกัน เด็กมีโอกาที่จะทบทวน วิเคราะห์ (reflection) ผลงานแต่ละชิ้นที่ตนเลือก
- เพิ่มผลงานเด็กคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เนื่องจากในแฟ้มผลงานเด็ก ครูสามารถรวบรวมผลงานที่เด็กทุกคนทำ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรวบรวมผลงานเฉพาะของเด็กแต่ละคนด้วย
- เพิ่มผลงานเด็กมีขึ้นเพื่อการประเมินผลที่ต่อเนื่อง มากกว่าที่จะจัดหามาเพื่อการประเมินผลที่คงที่ เช่น รายงานคะแนน หรือ เกรด เป็นต้น
- เพิ่มผลงานเด็กมีขึ้นเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสารเกี่ยวกับการเรียนของเด็ก

วัตถุประสงค์ของแฟ้มผลงานเด็ก

McAfee และ Leong (1994) กล่าวว่า แฟ้มผลงานเด็กสามารถช่วยประเมินวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ในชั้นเรียนได้ เช่น ช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของเด็ก เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการรายงาน และสื่อสารกับผู้ปกครอง และบุคคลรอบข้างก็เกี่ยวกับตัวเด็ก บอกเล่าถึงการเรียนการสอนที่ดำเนินการอยู่ในชั้นเรียนแก่บุคคลอื่น และเป็นข้อบ่งชี้เบื้องต้นสำหรับเด็กที่คงได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ

แฟ้มผลงานเด็กสามารถช่วยประเมินวัตถุประสงค์อื่นๆ ใ้ได้อีก โดยทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่เก็บรวบรวมในแฟ้มผลงาน และวิธีการจัดการ (organize) แฟ้มผลงานนั้น ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าครูต้องการที่จะประเมินเด็ก โดยมีพื้นฐานอยู่ที่ผลงานต่างๆ ที่เก็บรวบรวมแฟ้มผลงานเด็ก ก็ควรมีผลงานที่ดีที่สุดในความรู้อีกของเด็กหรือครู หรือผลงานชิ้นสุดท้าย เป็นต้น ถ้าครูต้องการทราบถึงพัฒนาการของเด็กเป็นช่วง ๆ อย่างต่อเนื่อง ครูอาจจะต้องมีการเก็บรวบรวมผลงานชิ้นที่ดีที่สุดของเด็กเป็นช่วง ๆ ไป

จุดประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งในการมีแฟ้มผลงานเด็ก คือ เพื่อกระตุ้นและพัฒนาการเรียนรู้อยู่โดยผ่านการทบทวน การสะท้อนความคิด และการประเมินตนเองสำหรับเด็กเล็กที่ยังเขียนไม่ได้ การวิเคราะห์ หรือการทบทวนสะท้อนความคิดจะอยู่ในรูปแบบของการพูด หรือการเล่าเรื่อง โดยเด็กจะบอกเหตุในการเลือกผลงานต่าง ๆ ของตนกับครูประจำวัน และครูประจำวันจะเป็นคนจดบันทึกลงไป

จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการมีแฟ้มผลงานเด็ก คือ เป็นการสรุปข้อมูลที่สำคัญ และหลากหลายของพัฒนาการเด็ก เพื่อเป็นแนวทางให้กับเด็กในการเรียนการสอน ข้อดีประการหนึ่งของแฟ้มผลงานเด็กก็คือ เป็นการแสดงให้เห็นว่าการประเมินผลนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กนั่นเอง

การจัดการระบบและการเลือกผลงานในแฟ้มผลงานเด็ก

การประเมินเด็กวัยอนุบาล เป็นการประเมินความก้าวหน้าของพัฒนาการ และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเด็ก ในแต่ละภาคการศึกษา ในแต่ละปีสิ่งที่ครูจะใช้เป็นชิ้นงานของเด็กที่ครูต้องการประเมินด้วยพอร์ทโฟลิโอนั้น ครูควรจัดทำแผนการประเมินอย่างชัดเจนว่าครูต้องการประเมินความก้าวหน้าของเด็กด้านใดและใช้ชิ้นงานใดเป็นชิ้นงานสะสมในรูปแบบของพอร์ทโฟลิโอ

แผนการประเมินจะเป็นกรอบของการปฏิบัติสำหรับครูในการสะสมชิ้นงานของเด็ก ประกอบด้วย งาน 2 ส่วน คือการกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการ และการกำหนดชิ้นงานที่เด็กสะสมตามจุดประสงค์

1. การกำหนดจุดประสงค์ของการประเมิน

ครูต้องกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่าชิ้นงานของเด็กที่ครูจะเก็บสะสม มุ่งเพื่อประเมินสถานใดของเด็ก จุดประสงค์ที่ชัดเจนจะช่วยให้ครูเก็บชิ้นงาน ได้ตรงประเด็น และครอบคลุมถึงที่ต้องการประเมินและตรงกับสภาพการที่เป็นจริง จุดประสงค์ของการประเมินในการศึกษาอนุบาล มุ่งเน้นที่พัฒนาการของเด็ก ครูอาจจัดกรอบตามพัฒนาการทั้งสี่ด้านของเด็ก แล้วแจกกรอบพัฒนาการแต่ละด้านเป็นรายละเอียดตามเป้าหมาย การจัดการศึกษาของโรงเรียน ตัวอย่าง เช่น

พัฒนาการทางสติปัญญา จุดประสงค์ อาจจำแนกเป็น

- ความสามารถทางภาษา
- ความสามารถทางคณิตศาสตร์
- ความสามารถทางวิทยาศาสตร์
- ความสามารถในทางแก้ปัญหา
- ความสามารถในการสร้างสรรค์

พัฒนาการทางร่างกาย จุดประสงค์ย่อย อาจจำแนกเป็น

- กล้ามเนื้อใหญ่
- กล้ามเนื้อเล็ก
- การเคลื่อนไหว

พัฒนาการทางสังคม จุดประสงค์ย่อย อาจจำแนกเป็น

- การช่วยเหลือตนเอง
- กิริยามารยาท
- การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ความมีวินัย
- การแบ่งปัน

พัฒนาการทางอารมณ์ จุดประสงค์ย่อย อาจจำแนกเป็น

- การควบคุมตนเอง
- การแสดงออกทางอารมณ์
- การแก้ภาวะไม่พอใจ

2. กำหนดชิ้นงานที่ต้องสะสมตามจุดประสงค์

จุดประสงค์การประเมินที่ครูกำหนดถ้าชัดเจนมากเท่าไร จะช่วยให้ครูเลือกสะสมชิ้นงานของเด็กได้ถูกต้องมากเท่านั้นว่าจะเก็บชิ้นงานใด อะไร อย่างไร หากไม่ครบตามจุดประสงค์ ครูอาจจัดแผนการเรียนการสอนให้ครอบคลุมได้ ถึงที่ครูอนุบาลต้องตระหนัก คือ ชิ้นงานของเด็กลงุบาล ฉะนั้นชิ้นงานของเด็กอนุบาลจึงอาจไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ที่เด็กทำขึ้นอย่างเดียว แต่อาจหมายถึงชิ้นงานข้อมูลที่ครูสะสมตามจุดประสงค์อื่น ๆ ด้วย ตัวอย่างชิ้นงาน ได้แก่

- ภาพวาด การระบายสี
- งานปั้น งานประดิษฐ์
- หนังสือที่เด็กชอบ ในกรณีนี้ครูอาจจะใช้การบันทึกรายชื่อหนังสือ และลักษณะ

หนังสือกับเนื้อสั้น ๆ ที่เด็กเรียน

- ภาพการทำงานของเด็ก อาจเป็นภาพคนเดียว ภาพเล่นกับเพื่อน ภาพอยู่กับพ่อแม่ ภาพ

การเรียนขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การประเมินของครูว่าต้องการอะไร

- บันทึกพฤติกรรม (anecdotal record) เป็นรูปแบบของการบันทึกพฤติกรรมเด็กเพื่อ

การประเมิน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกภาพ สิ่งที่เด็กชอบ ไม่ชอบ ความสามารถเฉพาะของเด็ก ความคิดเห็น การตอบคำถาม เป็นต้น

- วิดีทัศน์ ภาพการทำงานเด็ก
- ผลการสอบ (ถ้ามี)
- แบบฝึกหัด
- บันทึกสุขภาพ
- บันทึกความเห็นของผู้ปกครอง

- ผลงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างชิ้นงานที่ครูจัดเก็บ เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเป็นตัวอย่างได้ด้วยตัวของเด็กเอง เช่น ภาพถ่ายเป็นต้น ส่วนตัวอย่างที่เป็นผลผลิต เช่น สิ่งประดิษฐ์ เครื่องปั้น ภาพวาด ในเด็กที่เล็กมาก ครูควรต้องมีส่วนช่วยเหลือ ในฐานะผู้สนับสนุน อย่าลืมว่าการสอนระดับอนุบาล มุ่งเพื่อพัฒนาการเด็ก เพราะเด็กวัย 6 ขวบแรก เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ และต้องการพัฒนา ยังไม่สามารถใช้เหตุผลได้ การใช้ฟอร์ทโฟลิโอเพื่อการพัฒนาเด็กด้วยการให้เด็กประเมินตนเองจึงยังทำไม่ได้ เด็กไม่สามารถคิดอย่างเป็นหลักการประสานสืบเนื่องแนวคิดที่เป็นนามธรรมได้ แม้ว่าเด็กจะสามารถอธิบายงานของเขาได้ว่าเป็นอะไร ความสำคัญจึงอยู่ที่ครูจะเป็นผู้วินิจฉัยเลือกผลงานที่ดีที่สุดของเด็กตามจุดประสงค์การประเมิน อีกประการหนึ่งชิ้นงานที่เลือกเก็บควรมีทั้งชิ้นงานที่ดีที่สุด และเลวที่สุด เพื่อประกอบการวินิจฉัยให้ชัดเจน โดยเฉพาะระดับ และแนวโน้มของการพัฒนาการ (กฤษยา ผลชีวิน, 2541)

Arter (อ้างใน McAfee และ Leong 1994) กล่าวว่า วิธีการเลือกผลงานเด็กมี 2 ระบบด้วยกันคือ

1. ระบบตัวบ่งชี้ (indicator systems) ระบบตัวบ่งชี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบหลัก (core items) ในระบบนี้ครูจะระบุผลงานเฉพาะที่ต้องการรวบรวม ผลงานหลักที่ระบุอาจได้แก่ ภาพวาดของเด็ก ผลงานทางด้านการคิด การปะ ตัวอย่างงานเขียนของเด็ก เป็นต้น ผลงานเฉพาะที่ต้องการจะเป็นอะไรก็ได้ ไม่มีหลักตายตัวแน่นอนสามารถยืดหยุ่นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครู และเด็กนั่นเอง

2. ระบบตัวอย่างผลงาน (work sampling systems) ระบบตัวอย่างผลงานจะเลือกผลงานจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินอยู่ในชั้นเรียน โดยครูจะไม่ระบุผลงานเฉพาะที่ต้องการเก็บรวบรวมล่วงหน้า ระบบตัวอย่างผลงานให้อิสระกับครูและเด็กในการเลือกผลงานเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้ม อย่างไรก็ตาม ระบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัยน่าจะเป็นระบบที่มีการผสมผสานกันระหว่างตัวบ่งชี้ และระบบตัวอย่างผลงาน ในบางโอกาสครูจำเป็นต้องระบุผลงานเฉพาะที่ต้องการเก็บรวบรวมจากเด็กทุกคน แต่ในบางขณะอาจเก็บผลงานบางชิ้นเท่านั้น และเด็กเห็นพ้องต้องกันว่าควรเก็บ ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงของครูกับเด็กแต่ละคน

ในการจัดระบบผลงานในแฟ้มผลงานเด็ก มีวิธีการมากมายหลายวิธีที่ครูอาจนำมาใช้ได้ เช่น อาจจะใช้ตามรายวิชา (subject matter approach) เป็นรายวิชาคณิตศาสตร์ การอ่าน การเขียน วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา เป็นต้น หรืออาจแบ่งตามพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กก็ได้ เป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย (physical development) พัฒนาการทางด้านภาษา และสติปัญญา (language and cognitive development) พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม (emotional /social

การวินิจฉัยผลการประเมินทอรัฟโฟลิโอ

การวินิจฉัยผลงานของครู เพื่อรับว่างานของเด็กผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ และครูต้องพัฒนาเด็ก และการเรียนการสอน ในจุดใดที่ช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาถึงจุดประสงค์ของการเรียนได้สำหรับเด็กอนุบาล คือ ผ่านพัฒนาการตามวัยได้เต็มศักยภาพ ในการวินิจฉัยผลการประเมินครูต้องมีเกณฑ์การประเมินที่น่าเชื่อถือได้

การกำหนดเกณฑ์การประเมินพัฒนาการ สามารถประเมินได้ตามหลักวิชาการที่กำหนด หรือครูอาจสร้างขึ้นมาก็ได้ แต่ทั้งนี้เกณฑ์การประเมินที่กำหนด ซึ่งต้องสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กอย่างแท้จริง ด้วยข้อสรุปของการวินิจฉัยที่ครูต้องค้นพบจากการประเมิน คือ ความก้าวหน้าตามพัฒนาการของเด็ก จุดด้อยที่ต้องแก้ไข และสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูที่ประเมินได้ จากภาพรวมของเด็กทั้งชั้นเรียน ระยะเวลาของการประเมินผลนั้น ครูอาจกำหนดเป็นช่วงระยะเวลาเมื่อได้ชิ้นงานมาพอ หรือประเมินสรุปเมื่อสิ้นสุดการเรียนในแต่ละภาคเรียนก็ได้ หลักการสำคัญคือ ถ้าชิ้นงานที่สะสมไว้มีมากพอที่จะสามารถแสดงถึงความเจริญก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของเด็กได้ ครูควรนำชิ้นงานที่สะสมนี้มาใช้เพื่อประเมินความก้าวหน้าของเด็ก ผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ จุดอ่อน จุดแข็ง และความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ครูสามารถหีบตัวอย่างผลงานมาสนทนากับเด็ก เพื่อประเมินการรับรู้เฉพาะเรื่องของเด็กได้ หรือนำไปใช้ในการสนทนากับพ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็ก (Secfeldt & Barbour, 1994 อ้างถึงในวารสารการศึกษาปฐมวัย, 2541)

การใช้ทอรัฟโฟลิโออย่างมีประสิทธิภาพ

ทอรัฟโฟลิโอกำลังเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญ ในวงการศึกษาไทยอย่างปัจจุบัน มีทั้งการยอมรับ มีทั้งการคัดค้าน มีการขัดแย้งต่าง ๆ มากมาย ฝ่ายสนับสนุนก็ผลักดัน และนำเสนอประสิทธิภาพเหมือนกับว่าทอรัฟโฟลิโอ คือ คาถาวิเศษของการประเมินผลที่หาข้อดีไม่ได้ ซึ่งโดยแท้จริงแล้วทอรัฟโฟลิโอ เป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินผลเด็กส่วนหนึ่งเท่านั้น (Morrison, 1994 อ้างถึงใน วารสารการศึกษาปฐมวัย, 2541) ยังมีรูปแบบและมีวิธีการประเมินผลอื่น ๆ อีกมากที่ครูสามารถนำมาเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม ส่วนฝ่ายสงสัยไม่มั่นใจก็จะมีคำถามขัดแย้ง เช่น ทอรัฟโฟลิโอ เพิ่มงานครู ครูไม่มีเวลา ไม่มีที่เก็บชิ้นงานเด็ก เก็บชิ้นงานไม่เป็น เกิดการแข่งขันจริงดี ครูไม่มีเกณฑ์ ถึงประคิษฐ์คนละอย่างประเมินได้อย่างไร เป็นต้น คำตอบอาจเป็นได้ดังนี้

1. ทอรัฟโฟลิโอเพิ่มงานครู หรือไม่ คำตอบคือไม่เพิ่ม แต่ช่วยครูได้สามารถติดตามผลงานของเด็กได้อย่างต่อเนื่อง เห็นการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการ หรือพฤติกรรมของเด็กทั้งระหว่าง

การเรียน และเมื่อสิ้นสุดการเรียน โดยครูไม่ต้องออกข้อสอบ ไม่ต้องตรวจข้อสอบ ที่สำคัญครูสามารถมีไว้ตอบสนองความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล อีกทั้งพอร์ทัลโฟลิโอยังเป็นการประเมินที่เห็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าครู เพราะเด็กเป็นเจ้าของพอร์ทัลโฟลิโอ ครูเป็นแค่เพียงผู้ชี้แนะในการจัดเนื้อหาสาระ

2. พอร์ทัลโฟลิโอทำให้ครูเสียเวลาใช่หรือไม่ คำตอบคือไม่ใช่ เพราะครูสามารถใช้วิธีการของพอร์ทัลโฟลิโอประสมประสานไปกับการสอนด้วยการคัดเลือกชิ้นงานที่เสร็จแล้วเก็บไว้ ตามจุดประสงค์ที่กำหนด ไม่ต้องไปแยกเวลาการประเมินออกจากชั่วโมงการเรียนปกติ เมื่อสะสมชิ้นงานได้มากพอ ครูก็สามารถประเมินได้แล้ว บันทึกผลการก้าวหน้าเป็นช่วงไป ไม่จำเป็นต้องทำช่วงเดียวกัน ครั้งเดียวกัน เหมือนการสอนหรือการประเมินแบบอื่น ๆ ที่ต้องอิงเวลาเป็นเกณฑ์การประเมิน

3. พอร์ทัลโฟลิโอต้องสะสมชิ้นงานเด็กมากทำให้ไม่มีที่เก็บ ในความหมายตามศัพท์พอร์ทัลโฟลิโอ แปลว่า กระเป๋าสำหรับใส่เอกสารข้อมูลที่ต้องการใช้ แต่เมื่อนำมาใช้ทางการศึกษา พอร์ทัลโฟลิโอ หมายถึงการสะสมงานสำหรับการประเมินอย่างเหมาะสม ไม่จำเป็นต้องเป็นแฟ้มเป็นกระเป๋า เป็นกล่อง จะเป็นอะไรก็ได้ที่สามารถจัดเก็บชิ้นงานไว้เป็นหมู่ เป็นพวก ไม่สูญหายเอาไว้ที่ไหนก็ได้ แต่ทั้งครูต้องมีบันทึกจำนวนชิ้นงานไว้

4. พอร์ทัลโฟลิโอทำให้เด็กไม่มีวินัย มาเก็บชิ้นงาน คำตอบคือไม่จริง เพราะครูจะมีแผนการประเมินที่กำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจน ชิ้นที่เก็บต้องเป็นไปตามจุดประสงค์เท่านั้น

5. พอร์ทัลโฟลิโอทำให้เกิดการแข่งขันกันแสดงผลงาน คำตอบคือไม่จริง เพราะการประเมินด้วยวิธีการของพอร์ทัลโฟลิโอเป็นการประเมินเน้นรายบุคคล เด็กจะเรียนรู้ความก้าวหน้าของตน จุดเด่นจุดด้อยของตน เด็กจะแข่งกับตนเองมากกว่าผู้อื่น

6. พอร์ทัลโฟลิโอใช้วิธีการประเมินที่ขึ้นกับอารมณ์ของผู้ประเมินมากที่สุด การประเมินโดยพอร์ทัลโฟลิโอนั้นไม่ใช่การประเมินชิ้นงานโดยทั่วไป แต่เป็นการวินิจฉัยพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นจึงต้องมีเกณฑ์ เพราะเป็นการประเมินเน้นที่คุณภาพ และบ่งชี้ความก้าวหน้าของเด็กได้ จำเป็นต้องมีเกณฑ์มาตัดสิน ที่สำคัญการใช้พอร์ทัลโฟลิโอที่ถูกต้องนั้น ใครจะมาประเมินไม่ได้ ถ้าไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงมาตรฐานของสิ่งที่กำลังประเมิน โดยเฉพาะการประเมินระดับอนุบาลที่พัฒนาการของเด็กแต่ละอายุมีความเฉพาะของตน

พอร์ทัลโฟลิโอเหมาะกับการประเมินในระดับอนุบาลศึกษาหรือไม่

การนำพอร์ทัลโฟลิโอ มาใช้นั้นสามารถนำมาใช้ในแง่ของการประเมิน พัฒนาการแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล และกำหนดเป็นรายเรื่องที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง พอร์ทัลโฟลิโอจะช่วยครู

ในการพิจารณาผลงานในรายละเอียดของพัฒนาการแต่ละขั้นที่ครูต้องการโดยหลักการ เช่น การประเมินความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางอารมณ์เป็นต้น แต่ก็ยังมีข้อจำกัด คือ การเลือกเก็บชิ้นงานโดยคัดเลือกมากเกินไป เช่น อนุบาล 1-2 จะไม่สามารถเลือกเก็บชิ้นงานด้วยตนเอง ส่วนอนุบาล 3 เด็กมีวุฒิภาวะมากพอที่จะเลือกได้บ้าง

การใช้กระบวนการประเมินพอร์ตโฟลิโอ (portfolio assessment) เป็นวิธีการประเมินที่ใช้ประเมินความก้าวหน้าของเด็ก ดังนั้นในการนำไปใช้ ต้องกำหนดช่วงระยะเวลาของการเก็บผลงานว่าเป็น 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี หรือ 3 ปี การเก็บชิ้นงานไม่จำเป็นต้องเก็บทุกวัน แต่ต้องต่อเนื่อง สามารถเรียงลำดับผลงานออกมาได้ ความถี่ของการเก็บ หรือความถี่ของชิ้นงานขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ว่า ต้องการประเมินอะไร และถ้าการใช้ให้มีประสิทธิภาพแท้จริง ครูต้องใส่ใจกับการเก็บข้อมูลความก้าวหน้าของเด็กในรายละเอียด ซึ่งอาจเป็นภาพ หรือข้อมูลบันทึกที่ได้จากการสังเกตจริงๆ ครูอาจนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสะสมข้อมูลก็ได้ ผลที่ได้จากพอร์ตโฟลิโอหากหมั่นสังเกตเด็ก และเรียนรู้เด็กจะเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้ง สามารถบอกความก้าวหน้าของเด็กแต่ละด้านได้อย่างดี

การใช้พอร์ตโฟลิโอนี้ควรใช้ในการศึกษาความก้าวหน้าที่ต้องการติดตามอย่างละเอียด เช่น การประเมินความฉลาด 8 ด้านของการ์ดเนอร์ (Gardner) ได้แก่ ความฉลาดทางภาษา ความฉลาดทางดนตรี เป็นต้น หรือใช้ประเมินสำหรับเด็กมีปัญหาเฉพาะที่ครูต้องการช่วยเสริมพัฒนาการก็ได้ (กุลชา พลชีวิน, 2541)

ที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าการประเมินผลงานสะสม หรือพอร์ตโฟลิโอระดับอนุบาลศึกษา เป็นการประเมินเพื่อดูพัฒนาการของเด็กว่าเหมาะสมตามวัย ตามอายุหรือไม่ สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์อย่างไร หลักการประเมินที่สำคัญ คือ (1) ต้องมีชิ้นงาน (2) ต้องมีจุดประสงค์ของการประเมิน (3) ต้องมีเกณฑ์การประเมินที่เชื่อถือได้ (4) ในกรณีที่เด็กสามารถร่วมมือได้เด็กควรมีส่วนร่วมในการรับรู้การเก็บสะสมชิ้นงาน และผลการประเมินด้วยตนเองโดยครูจะนำไปพิจารณาตัดสินเป็น 3 แนวทาง คือ

1. ตัดสินคุณค่าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงผู้เรียนมีความสามารถหรือก้าวหน้าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในระดับใด

2. วินิจฉัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จากชิ้นงานที่นักเรียนนำเสนอครูนั้น ครูอาจจะพบสาเหตุที่นักเรียนไม่ก้าวหน้าตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ที่ครูต้องมีการแก้ไขปรับปรุง

3. วินิจฉัยเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ (Electronic portfolio)

ไมโครคอมพิวเตอร์เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสื่อการสอนที่สำคัญชนิดหนึ่งในชั้นเรียน นักการศึกษาค้นพบวิธีและเทคนิคในการรวมเทคโนโลยีพื้นฐานของคอมพิวเตอร์เข้าไปในโรงเรียน นักการศึกษายังค้นพบว่าคอมพิวเตอร์ในระยะแรกสามารถเพิ่มผลผลิตของพวกเขาโดยใช้ word processing, database programs, spreadsheets และความสามารถทาง graphics ด้วยเทคโนโลยีนี้ทำให้โรงเรียนและชั้นเรียนมีประสิทธิภาพด้วยเวลาที่เป็นประโยชน์มากขึ้น การสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้คอมพิวเตอร์อย่างถูกวิธีจะช่วยลดเวลาในการทำงานง่าย ๆ ของครูในแต่ละวัน เช่น การเก็บผลการเรียน การสร้างและการเก็บผลสอบ การเขียนจดหมายถึงผู้ปกครอง และการเก็บบันทึกต่างๆ ก้าวของเทคโนโลยีที่มีความสามารถทำให้ประสิทธิภาพในการจัดห้องเรียนและผลผลิตของครูเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ร่วมกับพอร์ทโฟลิโอและการเรียนรู้ถึงแนวคิดอื่นในชั้นเรียนเป็นสิ่งที่จริงและเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาของครูและนักเรียนในอนาคต (Mathies, 1995)

จากการศึกษารายพบว่าการประเมินผลงานสะสมหรือพอร์ทโฟลิโอระดับอนุบาล หลักการประเมินที่สำคัญข้อหนึ่งคือต้องมีชิ้นงานที่เก็บไว้ในพอร์ทโฟลิโอ ซึ่ง Willis, Stephens และ Mathew (1996) วัสดุที่เก็บไว้ในพอร์ทโฟลิโอเป็นวัสดุที่มีความหมายที่นักเรียนไม่สามารถนำกลับบ้านเพื่อเป็นรางวัลในการทำงาน จนกว่าครูจะทำกอบปีให้ใหม่ ดังนั้นการจัดเก็บพอร์ทโฟลิโอและการจัดระบบของพอร์ทโฟลิโอสร้างปัญหาให้กับครู ตัวอย่างเช่นการสะสมงานที่เป็น presentation ที่อัดลงเทปคลาตเซท หรือเทปวีดีโอ ที่เกี่ยวกับการกระทำของนักเรียน ซึ่งครูจะต้องคิดว่าจะเก็บสิ่งเหล่านี้อย่างไร และเก็บไว้ที่ไหน เพราะเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและเกะกะในการสะสม ในอนาคตปัญหานี้จะหมดไป ซึ่งเราแก้ปัญหาโดยใช้ electronic portfolio ที่ซึ่งสามารถบันทึกงานของนักเรียนได้หลายรูปแบบ เช่นข้อความ รูปภาพ เสียง และวีดีโอ ซึ่งสามารถจัดเก็บสะสมงานเหล่านั้นได้อย่างเป็นระบบ

บุญชม (2540) ได้กล่าวถึงลักษณะของอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ในการสะสมผลงาน จากการที่สามารถเก็บสารสนเทศซึ่งสามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบเช่น ภาษาเขียน ภาพนิ่ง ภาพจำลองสถานการณ์ ภาพยนตร์ วีดีโอ การ์ตูน กราฟฟิก เสียง ฯลฯ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า multimedia portfolio เป็นการบันทึกสารสนเทศที่เป็นผลงานหรือตัวแทนผลงาน (เช่นภาพถ่ายผลงาน หรือภาพวีดีโอที่บันทึกกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ของผู้เรียน อาจจัดทำติดต่อกันหลายชุด) นักเรียนอาจจัดเก็บผลงานต่าง ๆ โดยการพิมพ์ผลงานหรือ scan ภาพต่าง ๆ เก็บเป็นหมวดหมู่ตามที่กำหนดไว้ในแผ่น CD (compact disk) อาจจัด

แต่งโฉมหน้าของ portfolio (เหมือนส่วนที่เป็นปกหนังสือ) ไว้มองดูสวยงาม เข้าใจง่าย และง่ายต่อการสืบค้นสารสนเทศตามที่ต้องการ

Mathies (1995) กล่าวว่า อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอเป็นการสะสมวัสดุอย่างต่อเนื่อง เช่น วิดีโอเทปที่เป็นเหตุการณ์ในการทำกิจกรรม เทปสัมภาษณ์ การสะสมเอกสาร รูปภาพ ตัวอย่างงาน อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ เป็นการใช้ประโยชน์ของพอร์ทโฟลิโอที่ถูกบันทึกในรูปแบบของ อิเล็กทรอนิกส์ และอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอบรรจุข้อมูลชนิดเดียวกันกับการเก็บโดย พอร์ทโฟลิโอ แต่ข้อมูลที่สะสมสามารถจัดเก็บให้เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ เทคโนโลยีปัจจุบัน สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบของข้อมูลในคอมพิวเตอร์ได้ และสามารถเก็บข้อมูลในรูปแบบของข้อความ รูปภาพ เสียง และวิดีโอ นักเรียนสามารถเก็บตัวอย่างของการเขียน การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ตัวอย่างงานศิลปะ โครงการงานวิทยาศาสตร์ และการนำเสนอที่เป็น multimedia อย่างเป็นเรื่องเป็นราวได้

ทางเลือกหนึ่งในการจัดเก็บ portfolio ของนักเรียนก็คือ CD-ROM (สามารถจัดเก็บ text sound graphics และ VDO) CD-ROM สามารถจัดเก็บได้ประมาณ 650 MB หรือเก็บข้อความได้ประมาณ 300,000 ชิต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้สร้างพอร์ทโฟลิโอ สามารถทำให้การถ่ายโอนข้อมูลนั้นง่าย คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล หรือ CD-ROM ถูกสร้างเพื่อส่งเอกสารของนักเรียนจากครูคนหนึ่งไปยังครูอีกคนหนึ่งได้ หรือโรงเรียนกับโรงเรียน

Lankes (1995) กล่าวว่า พอร์ทโฟลิโอ ก็คือการสะสมชิ้นงาน เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องที่เก็บผลงานและการสะสมงานที่ได้รับมอบหมายในหลายๆรูปแบบที่มีความต่อเนื่องกัน มีโรงเรียนหลายโรงเรียนเริ่มเก็บพอร์ทโฟลิโอในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ด้วย floppy disk และ CD-Rom ซอฟต์แวร์ที่ถูกนำมาใช้ในเรื่องนี้ เป็นของ Roger Wagner Publishing เรียกว่า "Hyper Studio" และ Claris "Flie Maker Pro" ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นในเรื่องการเชื่อมโยงของข้อมูล

Mohnsen (1997) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลตามสภาพจริงในการศึกษาทางด้านพลศึกษา โดยการนำอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอมาใช้ในการประเมินการปฏิบัติของนักเรียนตามสภาพจริง ในเรื่องของสุขภาพ ทักษะ และมาตรฐานอื่นๆ ซึ่งสามารถทำได้ โดยใช้โปรแกรม HyperCard ในการจัดสร้าง และทดสอบการใช้อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ

McCloud (1997) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจุดเด่นจุดด้อยของอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ ตามความเข้าใจของครูทางตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐเพนซิลเวเนีย โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งคำถามในแบบสอบถามจะถามใน 4 ประเด็น กล่าวคือ

1. อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอที่นำมาใช้เป็นอย่างไร
2. บทบาทที่ได้รับเกี่ยวกับการออกแบบ การปฏิบัติ และการจัดการ ทำได้อย่างไร

3. ความรู้และทัศนคติมีผลอย่างไรในการใช้อิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอ บ้าง
4. ผู้ใช้รู้สึกพอใจในจุดเด่นจุดด้อยของโปรแกรมในการใช้และการเก็บข้อมูลของอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโออย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการปฏิบัติของโปรแกรมใหม่ ทัศนคติมีผลกระทบมากกว่าความรู้ที่จะใช้ electronic portfolio เป็นทางเลือกในวิธีการประเมิน ในขณะที่ตัวผู้รู้สึกพอใจกับการนำเสนอจุดเด่นจุดด้อยของการใช้ และการนำเสนอจุดเด่นของกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลที่มีค่าทางการศึกษาของ electronic portfolio

โตภิตา จิตต์ใจนำ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินพัฒนาการของนักเรียนในระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มผลงานสามารถนำไปปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอนปกติ สารสนเทศการประเมินที่ได้จากแฟ้มผลงานมีประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในทุกด้านและต่อการสรุปผลพัฒนาการ นอกจากนี้กระบวนการประเมินยังก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองของนักเรียนและการปรับปรุงการสอนของครู ตลอดจนเป็นสื่อสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ผลการประเมินที่ได้จากการใช้ระบบประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานที่พัฒนาขึ้น

ที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์ของพอร์ทโฟลิโอที่ถูกบันทึกในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ และอิเล็กทรอนิกส์พอร์ทโฟลิโอบรรจุข้อมูลชนิดเดียวกันกับการเก็บโดยพอร์ทโฟลิโอแต่ข้อมูลที่สะสมสามารถจัดเก็บให้เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ เทคโนโลยีปัจจุบันสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบของข้อมูลในคอมพิวเตอร์ได้ และสามารถเก็บข้อมูลในรูปของข้อความ รูปภาพ เสียง และวีดิทัศน์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย